

Opettajien näkemyksiä sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolikasvatuksesta

Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Rosa Puusaari

4.5.2023
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Luokanopettajan tutkinto-ohjelma, Kasvatustieteet

Tekijä: Rosa Puusaari

Otsikko: Opettajien näkemyksiä sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolikasvatuksesta

Ohjaaja: Anssi Roiha

Sivumäärä: 63 sivua

Päivämäärä: 4.5.2023

Sukupuolikasvatus on terveystieteiden osa-alue, jonka avulla tarkastellaan kriittisesti sukupuolien aiheuttamaa lokeroitua kasvatusta. Sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella voidaan toteuttaa sukupuolikasvatusta. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla oppilaat nähdään muunkin kuin heidän biologisen sukupuolensa kautta. Lisäksi sen tarkoituksena on kunnioittaa lapsen omaa sukupuoli-identiteettiä sekä tarkastella erilaisia yhteiskunnassa vallitsevia sukupuolistereotyyppioita -ja rooleja. Aiemmissä tutkimuksissa on ilmennyt, että niin tyttöjä kuin poikia saatetaan kohdella eri tavoin koulussa. Sukupuolistereotyyppioihin nojaava opetus aiheuttaa oppilaille vääränlaista ajatusta omista kyvyistään sekä se voi myös johtaa siihen, ettei jokainen oppilas saa tarvitsemaansa tukea. Tutkimusten mukaan nuoret haluavat opettajilta enemmän sukupuolen moninaisuuden huomiointia sekä rohkaisua heidän omalle sukupuoli-identiteetilleen. Tutkimuksissa on ilmennyt, että kouluissa saatetaan nähdä sukupuoli ainoastaan binäärisen sukupuolikäsityksen kautta sekä tietoisuus sukupuolivähemmistöistä on vähäistä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan opettajien ajatuksia sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä sitä, miten he toteuttavat sukupuolikasvatusta käytännössä. Tutkimuksessa tutkitaan erityisesti sukupuolisensitiivistä kasvatusta, koska käsitteellä on tyttöjen ja poikien eroja korostava leima. Sukupuolikasvatusta ei juurikaan käsitellä opettajankoulutuksessa ja siksi on tärkeää tutkia, miten opettajat toteuttavat sitä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Kuutta erilaisen työuran omaavaa naisopettajaa haastateltiin Zoomissa vuonna 2022. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla.

Tuloksissa ilmeni, että sukupuolisensitiivinen kasvatus koettiin suhteellisen toimivaksi, sillä sen avulla ei lokeroita oppilaita sukupuolen mukaan. Lisäksi sen avulla voidaan mahdollistaa stereotyyppien -ja roolien tarkastelu opetuksessa. Tutkimuksessa huomattiin, että sukupuolikasvatuksen käsitteet sekoittuivat keskenään sekä aihe aiheutti opettajissa ristiriitaisia tunteita. Opettajille ei ollut muodostunut johdonmukaisia toimintamalleja sukupuolikasvatukseen, sillä sitä toteutettiin suunnittelemattomasti yksittäisissä opetustilanteissa. Opettajat kuitenkin totesivat, että kohtaavat oppilaat yksilöinä, vaikka välillä saattoivatkin nojata sukupuolistereotyyppioihin. Tutkimuksessa nousi esille sukupuoli-aiheisen koulutuksen tarve. Sitä tarvitaan enemmän niin opettajankoulutukseen kuin myös täydennyskoulutukseen.

Avainsanat: Sukupuolisensitiivisyys, sukupuolikasvatus, sukupuolitietoisuus, sukupuolineutraalius, sukupuolen moninaisuus, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, sukupuoli-identiteetti, sukupuoliroolit, sukupuolistereotyyppiat

Sisällysluettelo

Johdanto	5
1 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen kehitys	7
1.1 Sukupuoliroolien -ja stereotyyppien haitallisuus	8
1.2 Sukupuolen moninaisuus	10
2 Sukupuolikasvatus	12
2.1 Sukupuolisensitiivinen kasvatus	13
3 Aiempaa empiiristä tutkimusta	17
4 Tutkimuskysymykset	19
5 Menetelmä	20
5.1 Tutkittavat	20
5.2 Aineistonkeruumenetelmät	22
5.3 Aineiston analyysi	23
5.4 Eettisyys ja luotettavuus	26
6 Tulokset	30
6.1 Opettajien käsitykset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta	30
6.1.1 Käsitteet haastavia	30
6.1.2 Ei lokeroita oppilaita	34
6.1.3 Yhteenveto	35
6.2 Opettajien toteuttama käytäntö sukupuolikasvatukseen	36
6.2.1 Sukupuolikasvatuksen hajanaisuus	36
6.2.2 Sukupuolistereotyyppien -ja roolien vaikutukset	39
6.2.3 Yhteenveto	41
7 Pohdinta	42
7.1 Johtopäätökset	42
7.1.1 Opettajien ajatuksia sukupuolisensitiivisyydestä	42
7.1.2 Opettajien toteuttama sukupuolikasvatus	44
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	47
7.3 Jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotukset	48
Lähteet	50

Liitteet	57
Liite 1. Haastattelukutsu	57
Liite 2. Saatekirje	58
Liite 3. Taustatietolomake	59
Liite 4. Tietoturvaseloste	60
Liite 5. Haastattelurunko	62
TAULUKKO 1. FEMINIININEN JA MASKULIININEN JAOTTELU	9
TAULUKKO 2. TUTKIMUKSEN TÄRKEIMMÄT KÄSITTEET	15
TAULUKKO 3. TUTKIMUKSEN OSALLISTUJAT	21
TAULUKKO 4. AINEISTON TEEMOITTELU KOODAUKSEN PERUSTEELLA	25
KUVIO 1. SUKUPUOLIKASVATUKSEN KÄYTÄNTÖJEN EROAVAISUUDET	15
KUVIO 2. TEEMOITTELU PROSESSI BRAUNIN JA CLARKEN (2006) ARTIKKELIN POHJALTA	24
KUVIO 3. ENSIMMÄINEN VERSIO TEEMOISTA	25
KUVIO 4. LOPULLINEN TEEMOITTELU	26
KUVIO 5. TEEMAT AIHEESTA OPETTAJIEN KÄSITYKSET SUKUPUOLISENSITIIVISYYDESTÄ	30
KUVIO 6. TEEMAT AIHEESTA OPETTAJIEN TOTEUTTAMA KÄYTÄNTÖ SUKUPUOLIKASVATUKSEEN	36

Johdanto

Erilaisuus on keskeinen käsite kasvatuksessa. Erilaisuus on rikkaus, mutta samanaikaisesti se voi synnyttää yksilölle kokemuksen eriarvoisuudesta. Kun sukupuolen erilaisuutta huomioidaan, kutsutaan sitä sukupuolisensitiivisyydeksi. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa tarkastellaan sukupuolta muunkin kuin biologisen sukupuolen kautta sekä kunnioitetaan lapsen itsensä kokema sukupuoli-identiteettiä. Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu taito tarkastella omia sekä muiden sukupuolittuneita käytäntöjä. (Houston 1985; Ylitapio-Mäntylä 2012a.) Sukupuolten tasa-arvon ja moninaisuuden arvostaminen ovat tärkeitä perusopetuksen tehtäviä (Jääskeläinen, Hautakorpi, Onwen-Huma, Niittymäki, Pirttijärvi, Lempinen & Kajander 2015; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2014). Sukupuolisensitiivisyys keskittyy sukupuolten tasa-arvoon ja tuo laaja-alaisuutta sukupuolen moninaisuuden käsitteeseen (Houston 1985; Blomqvist, Grönroos, Korpela, Torvinen & Alanko 2020). Toisaalta Jääskeläinen ym. (2015) toteavat, että sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella on väärinymmärretty leima. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen on koettu korostavan tyttöjen ja poikien eroja (Jääskeläinen ym. 2015). Tämän syyn takia tutkimuksessa on päädytty tutkimaan sukupuolisensitiivistä kasvatusta.

Lapset oppivat jo varhaisessa vaiheessa omaksumaan sukupuolirooleja. He tiedostamattaan toimivat opettajien mallien kautta, millaisia tyttöjen ja poikien tulisi olla. (Ofori 2013; Ylitapio-Mäntylä 2012b.) Sukupuolistereotyyppit ovat tietynlaisia odotuksia ja ajatuksia eri sukupuolten käytöksestä sekä osaamisesta (Ylitapio-Mäntylä 2012b). Aiemmissä tutkimuksissa on ilmennyt, että koulutuksessa sukupuolien jaottelu näkyy edelleen vahvana (Bigler 1995). Tämä saattaa aiheuttaa oppilaille sukupuolistereotyyppisten ajatusmallien lisääntymistä (Lahelma 2006). Stereotyyppisiin ajatusmalleihin pohjautuva koulutus ei tue yksilöitä (Lahelma & Öhrn 2003; Lahelma 2006). Lisäksi se saattaa aiheuttaa epätasa-arvoa sekä tiukkoja raameja sukupuolille (esim. Lahelma 1999; Solbes-Canalesin, Valverde-Montesinon ja Herranz-Hernándezin 2020). Aiempia tutkimuksia tarkastelemalla voidaan huomata, että sukupuolistereotyyppit -ja roolit ovat haitallisia lapsille. Tämän takia on tärkeää tutkia nojaavatko opettajat sukupuolikasvatuksessaan sukupuolistereotyyppioihin -ja rooleihin.

Sukupuoli saatetaan kokea vain biologisena, mutta se on lisäksi yhteiskunnan muovaama sosiaalinen sekä kulttuurinen konstruktio (Butler 2011; Ylitapio-Mäntylä 2012b). Yhteiskunta jakaa ihmiset kahteen sukupuoleen, joko tyttöihin tai poikiin. Kuitenkin monelle tällainen kategorisointi ei ole toimiva. (Huuska & Karvinen 2012.) Mitä tapahtuu, jos joku ei koe

kuuluvansa tällaisen lokeroinnin raameihin? Sukupuoli voi olla siis moninainen (Jääskeläinen ym. 2015). Koulut eivät aina ole turvallisia paikkoja kaikille sukupuolille syrjinnän ja kapean sukupuolikäsityksen takia (Huotarin, Törmän ja Tuokkolan 2011; Lehtonen 2023). Opettajien sekä koulun muun henkilökunnan tulisi tiedostaa sukupuolten moninaisuus sekä yksilöiden erilaiset tavat kokea oma sukupuolensa (POPS 2014). Lahelman (2000) mukaan opettajat kokevat sukupuolten tasa-arvon tärkeäksi, mutta eivät koe sitä koulujen ongelmaksi. Opettajien ajatusmaailmoja sukupuolista tulisi haastaa sekä heille tulisi tarjota koulutuksia, jotta mahdollistettaisiin kaikille tasa-arvoinen opetusympäristö (esim. Solbes-Canales ym 2020; Rands 2009). Tasa-arvon edistäminen on kuitenkin jokaisen opettajan vastuulla (Lahelma 2006). Tämän takia on tärkeää tutkia toteuttavatko opettajat kaikille sukupuolille tasapuolista sukupuolikasvatusta.

Sukupuolisensitiivisyyttä on käsitelty aiemmin pro gradu -tutkielmissa sekä opinnäytetöissä varhaiskasvatuksen näkökulmasta (esim. Törölä 2019; Väyrynen 2016). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa puhutaan sukupuolitietoisuudesta. Tämä voi olla syy siihen, miksei sukupuolisensitiivisyyttä käsitellä pro gradu -tutkielmissa luokanopettajien näkökulmasta. Sukupuolta, sukupuolitietoisuutta sekä sukupuolen moninaisuutta on kuitenkin tarkasteltu pro graduissa viime aikoina suhteellisen paljon. Niitä on käsitelty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden, luokanopettajien, varhaiskasvatuksen sekä opettajien näkökulmasta (esim. Luotonen 2017; Nokela 2018; Tuokko 2020). Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen käsittely opettajien näkökulmasta on varsin tuore aihe tutkittavaksi.

Tutkimus päädyttiin toteuttamaan laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä on opettajien näkemys sukupuolisensitiivisyydestä sekä heidän itsensä toteuttamasta sukupuolikasvatuksesta. Kuutta naisopettajaa haastateltiin Zoomissa vuonna 2022. Aineisto analysoitiin Braunin ja Clarken (2006) artikkelin mukaisella teemoitteluprosessilla. Pääteemoiksi valikoituivat *käsitys sukupuolisensitiivisyydestä* sekä *käytännön sukupuolikasvatus opettajien itsensä kertomana*. Seuraavissa luvuissa perehdytään tutkimuksen tärkeimpiin käsitteisiin, tutkimuskirjallisuuteen sekä aiempiin tutkimuksiin. Tämän jälkeen esitellään tutkimuskysymykset sekä menetelmä. Lopuksi syvennyttään tulos- ja pohdintaosioon.

1 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen kehitys

Sukupuoli määritellään biologisesti, kun lapsi syntyy. Biologinen sukupuoli jakaa sukupuolen kahteen lähes vastakkaiseen määritelmään: tytöksi tai pojaksi. (Ylitapio-Mäntylä 2012b.) Kuitenkin perinteinen tapa määrittellä sukupuolta ei välttämättä sisällytä jokaista ihmistä sen raamien sisälle. Suomessa syntyy noin 20 lasta vuosittain, joiden sukupuolielimet eivät ole selkeästi tytön tai pojan. (Huuska & Karvinen 2012.) Sukupuolen biologinen määritelmä ei siis aina ole suoraviivainen. Sukupuoli on merkittävä osa identiteettiä ja siksi on muodostunut käsite sukupuoli-identiteetti. Se tarkoittaa yksilön tunnetta siitä, onko hän tyttö, poika tai jotain muuta. Keho ei kuitenkaan ole ainut sukupuoli-identiteettiä selittävä tekijä. Siihen liittyy myös sukupuolen sosiaalinen puoli eli kokemus kuulumisesta ryhmään. (Schaffer 2006.) Lisäksi sukupuoli (*gender*) on kulttuurinen konstruktio. Se on yhteiskunnassamme yksi tapa identifioitua erilaisissa konteksteissa. (Lahelma 2006; Butler 2011; Hirvonen 2016.) Tämän takia kasvatuksessa tulee huomioida, että ainoastaan biologisen sukupuolen takia ei saisi asettaa lapselle tiettyjä oletuksia. Nämä oletukset saattavat asettaa lapselle sellaisia tavoitteita, joita hän ei ikinä tule saavuttamaan. (Ylitapio-Mäntylä 2012b.) Myöskään opetussuunnitelman arvomaailma ei nojaa sukupuoleen, vaan lapsi saa itse rakentaa omaa identiteettiään, ihmiskäsitystään ja maailmankuvaansa (Huuska & Karvinen 2012).

Huuskan ja Karvisen (2012) mukaan lapsi alkaa kokea itsensä tytöksi tai pojaksi jo 2–4 vuoden ikäisenä. Tämä tarkoittaa, että lasten sukupuolikäsitys muodostuu jo varhaisessa vaiheessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) toteavat, että lasten ymmärrys sukupuoli-identiteetistä muodostuu peruskoulunaikana. Koulussa oppilaat elävät aikaa, jolloin he jatkuvasti rakentavat, neuvottelevat, testaavat, haastavat ja esittävät identiteettiään sukupuoliin liitettynä. Heidän käsityksensä siitä, mikä on mahdollista, odotettua tai kiellettyä tytölle tai pojalle, opitaan toistuvien pienten vihjeiden avulla, joita he saavat opettajien pohdinnoista, opetuksen sisällöstä ja ikätovereiltaan. (Lahelma 2006.) Sukupuolen kehitykseen liittyykin monia tekijöitä, esimerkiksi varhaiset kokemukset ja vuorovaikutus (Kalliokoski 2018). Tämän takia opettajien tulisi tarjota sukupuolista oikeaa, laajaa sekä moninaisuutta tukevaa tietoa sekä tarkastella omia käsityksiään siitä.

Kaksijakoiseksi tai binääriseksi sukupuolikäsitykseksi kutsutaan kokemusta siitä, että on ainoastaan kaksi sukupuolta tyttö tai poika (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2022). Kuitenkin opetuksen ei enää kuuluisi nojautua binääriseen sukupuolikäsitykseen, sillä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että oppilaille tulee opettaa

sukupuolen moninaisuudesta sekä arvostaa oppilasta yksilönä (Jääskeläinen ym. 2015) (ks. alaluku 1.2). Tämä siis tarkoittaa, että peruskoulun tulee olla oppilaalle turvallinen tila, jossa rikotaan kaksijakoista käsitystä sukupuolista. Näin mahdollistetaan, että jokainen oppilas saa ilmaista itseään sekä omaa sukupuoltaan aidosti ja omalla tavallaan (Hirvonen 2016). Sukupuoliroolit sekä stereotyyppit saattavat vaikuttaa yksilön tapaan ilmaista sukupuoltaan. Tätä aihetta käsitelläänkin tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

1.1 Sukupuoliroolien -ja stereotyyppien haitallisuus

Sukupuoliroolit tarkoittavat tietynlaisia sosiaalisia odotuksia eri sukupuolten edustajien käytöksestä (Stryker 2008). Tällainen sukupuoliroolitus on stereotyyppisen ajattelun tulosta sekä se ylläpitää lokerointia. Sukupuolistereotyyppit ovat siis ajattelua sekä oletuksia siitä, miten tytöt ja pojat toimivat sekä mitä he osaavat. (Ylitapio-Mäntylä 2012b.) On olennaista ymmärtää, että tyttöjen ja poikien erilainen kohtelu johtaa siihen, että lapset käyttäytyvät, ajattelevat ja oppivat tietyillä tavoin (Paechter 2007). Sukupuolille asetetut oletukset ja niiden tarkastelu vain näiden tarkkojen määritelmien mukaan on vaarallista ainutlaatuisuudelle (Hirvonen 2016). Opetuksessa on siis tärkeää huomioida sukupuoliroolien -ja stereotyyppien olemassaolo yhteiskunnassa sekä opettajien omissa ajatuksissa. Lahelman (2006) mukaan on kuitenkin vaikea saada opettajia vakuutettua siitä, että sukupuoli on tärkeä aihe käsiteltäväksi koulutuksessa sekä siitä, että sen kriittinen tarkastelu on olennaista.

Stereotyyppit edistävät ajatusta siitä, että on ainoastaan tarkoin määrättyjä tapoja olla tyttö tai poika (Jääskeläinen ym. 2015). On yksilöitä, jotka eivät mahdu näihin oletettuihin sukupuolistereotyyppien raameihin (Rands 2009). Lapsille koulun aloitus saattaa olla vaikeaa sen takia, että he saattavat huomata, etteivät kaikki lapset jaa samaa ajatusta tyttöjen ja poikien käytöksestä (Paechter 2007). Huuska ja Karvinen (2012) toteavat, että lapsi saattaa vain kopiaa muiden käytöstä, koska hän ei koe itseään sellaiseksi, kun muut tahtovat hänen olevan. Tällaiset muilta opitut oletukset sukupuolista eivät aina vastaa realistisesti lapsen toimintaa tai osaamista. Voi olla, että lapsi myös kapinoi omaa sukupuoltaan vastaan. Lapsen kehitystä vaarantava käyttäytyminen on kuitenkin vähäistä, jos kasvatus on ymmärtävää ja huomioivaa. (Huuska & Karvinen 2012.) Kasvatuksessa on siis olennaista kohdata lapsi yksilönä. On myös muita asioita, joihin sukupuolistereotyyppit vaikuttavat tulevaisuudessa, kuten sukupuolisegregaatioon. Sukupuolisegregaatio tarkoittaa sukupuolten mukaan eriytyneitä aloja tai koulutusta (THL 2022). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan oppilaita tulee ohjata etsimään omia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään

valintoja niin, ettei niihin vaikuta sukupuolittuneet käytännöt. Oppilaita rohkaistaan hyväksymään itsensä. (POPS 2014.) Feminiinisyyden ja maskuliinisuus liittyvät sukupuolistereotyyppioihin- ja rooleihin. Seuraavaksi tarkastellaan oletuksia siitä, miten lapset ilmaisevat sukupuoltaan feminiinisesti tai maskuliinisesti (Taulukko 1).

Taulukko 1. Feminiininen ja maskuliininen jaottelu
(Ylitapiola-Mäntylä 2012b, 25)

Feminiininen	hoivaaminen	Maskuliininen	tekninen osaaminen
	heikkous		vahvuus
	vetäytyminen		rohkeus
	hiljainen		puheliias
	kaunis		komea
	auttavainen		reipas
	yhteistyökykyinen		itsenäinen
	käytännöllinen		teoreettinen
	vaaleanpunainen		sininen
	prinsessasadut		toimintasankaritarinat
	nukke koti		autorata

Paechterin (2007) mukaan lapsia vertaillaan sekä kannustetaan noudattamaan tietynlaisia maskuliinisia ja feminiinisiä normeja. Naiset ajatellaan yleensä feminiinisinä, kun taas miehet maskuliinisina. Kuitenkin kaikki ihmiset ovat erilaisilla tavoilla sekä feminiinisiä että maskuliinisia. (Ylitapio-Mäntylä 2012b.) Taulukosta voidaan huomata, että jaottelu on lähes päinvastainen. Taulukossa esimerkiksi feminiinisyteen viitataan heikkoudella ja maskuliinisuuteen vahvuudella (Taulukko 1). Tämä asettaa feminiinisuuden alakynteen maskuliinisuuteen verrattuna. On hyvä huomioda, että nämä ovat vuonna 2012 tehdyt jaottelut, joten ajatukset feminiinisydestä ja maskuliinisuudesta ovat voineet muuttua tämän jälkeen. Opettajien on kuitenkin tärkeää tunnistaa teoreettista maskuliinisuuden sekä feminiinisuuden rakentumista, jotta sukupuolten välistä epätasa-arvoa voidaan lieventää. (Lehtonen 2023). Peruskoulussa on eriarvoisen tärkeää lieventää sukupuolittuneisuutta, sillä lapsen asenteet sukupuolesta ja tasa-arvosta vakiintuvat jo esi- ja peruskoulussa (Jääskeläinen ym. 2015). Ylitapio-Mäntylän (2012a) mukaan opetuksen ei tulisi nojata sukupuoleen vaan löytää lapsen yksilölliset vahvuudet ja kehittää niitä. Seuraavassa alaluvussa esitellään sukupuolen moninaisuus, joka on yksi tärkeä osa perusopetusta.

1.2 Sukupuolen moninaisuus

Lapselle voidaan määrittää sukuelinten mukaan sukupuoli, mutta aivoissa tapahtuva ymmärrys omasta sukupuolesta tapahtuu myöhemmin. Tällöin lapsi alkaa itse kertoamaan omasta sukupuolikokemuksestaan. (Blomqvist ym. 2020.) Lapselle voi syntyä ristiriita omasta sukupuolestaan, jos hän kokee olevansa esimerkiksi tyttö, vaikka hänen biologinen sukupuolensa olisi poika. Tällainen sukupuoliristiriita voi säilyä ja tätä kutsutaan transsukupuolisuudeksi. (Huuska & Karvinen 2012.) Sukupuoli voi olla siis moninainen (Jääskeläinen ym. 2015). Transsukupuoliset henkilöt saattavat korjata sukupuolensa, jotta heidän juridinen, sosiaalinen ja fyysinen sukupuolensa vastaisivat kokemaansa sukupuolta. Muunsukupuoliset ovat taas niitä henkilöitä, jotka eivät koe kuuluvansa mihinkään sukupuoleen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Intersukupuolista henkilöä ei tulkita kummankaan binäärisen sukupuolen edustajaksi heidän sukuelintensä tai kromosomiensa takia (THL 2022). Sukupuolivähemmistö sanaa käytetään kuvaamaan transihmisiä, sukupuoleettomia ja intersukupuolisia henkilöitä. Kuitenkin usein sukupuolen moninaisuus on toimivampi käsite, sillä siihen kuuluvat kaikki sukupuolet. (Seta 2023; THL 2022.) Sukupuolen moninaisuus laajentaa käsityksiämme siitä, millaisia voimme olla siinä sukupuolella, johon koemme kuuluvamme (Jääskeläinen ym. 2015). Oletukset sukupuolista tulee kyseenalaistaa, jotta yhteiskunnassa voidaan huomioida sukupuolen moninaisuus (Schaffer 2006). Tämän takia myös koulumaailmassa tulee kyseenalaistaa ajatuksia sukupuolista.

Lapsi, jota ei ole kunnioitettu ja arvostettu omana itsenään, saattaa kokea mielenterveyden ongelmia ja päihteiden käyttöä enemmän aikuisiässä (Jääskeläinen ym. 2015). On välttämätöntä arvostaa oppilaan omaa kokemusta sukupuolestaan, jotta hän voi kokea itsensä arvostetuksi omana itsenään. Blomqvistin ym. (2020) mukaan sukupuolivähemmistöt kokevat syrjintää. Toistuva ja jatkuva syrjintä saattaa vaikuttaa negatiivisesti yksilöön. Yksilö saattaa kokea olevansa jollain lailla vääränlainen tai ettei sovi yhteiskuntaamme. Tätä voidaan kutsua sisäistetyksi itsesyrjinnäksi. Siitä taas koituu häpeää, sulkeutumista ja eristäytymistä. (Blomqvist ym. 2020.) Tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti, häntä tulee arvostaa sekä tukea. Tällainen arvostaminen ja tukeminen vaikuttaa myönteisesti aikuisuuteen asti. (Jääskeläinen ym. 2015.) Koulutus ja tiedon jakaminen sukupuolen moninaisuudesta on tärkeää, jotta jokainen oppilas kokisi itsensä arvostetuksi ja hyväksytyksi (Wells, Roberts & Allan 2012). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan tulee löytää sekä kehittää toimintamalleja,

joilla saataisiin näkyvyyttä moninaisuuden arvostamiselle. Tähän hyviä keinoja ovat sensitiiviset kasvatuskäytännöt, puhuminen, avoimuus ja kommunikointi lapsen vanhempien kanssa (Huuska & Karvinen 2012).

Kuitenkin sukupuoliasioista oppimiseen vaikuttaa opettajien oma tahto oppia keinoja, joilla kasvattaa sukupuoleltaan moninaista lasta. Lehtonen (2023) toteaa, että opettajat eivät välttämättä ole erityisen motivoituneita oppimaan heteronormatiivisuuden ehkäisyä, joka voi johtua vähäisestä koulutuksesta aiheeseen. Lehtonen (2023) viittaa tässä heteronormatiivisuudella siihen, että kieltäydytään tunnistamasta sukupuolen moninaisuutta tai koetaan, että on parempia tapoja ilmaista sukupuolta. Huuska ja Karvinen (2012) korostavat, että elämme murrosta, jossa harjoittelemme puhumaan ja näkemään sukupuolen moninaisuutta. Sukupuolen moninaisuudesta saattaa olla vaikea puhua lapsille, sillä meidät on usein kasvatettu niin, että sukupuolen moninaisuudesta ei ole oikeastaan puhuttu. Lapsi voi olettaa, että ne ovat sellaisia asioita, joista ei saa puhua. On kuitenkin täysin normaalia kokea epävarmuutta näistä asioista opettaessa. (Huuska & Karvinen 2012.) Epävarmuus tai vähäinen luottamus sukupuolen moninaisuudesta opettamiseen on oletettavaa. Kuitenkin tärkeintä olisi, että opettajilla olisi halukkuutta oppia lisää sukupuolen moninaisuudesta sekä sen käytännön opetuksesta. Huuskan ja Karvisen teos on tehty vuonna 2012. Tässä tutkimuksessa voidaan tarkastella, onko sukupuolen moninaisuuden opettamiseen tullut enemmän toimintamalleja 10 vuotta myöhemmin. Kokevatko opettajat enemmän varmuutta puhuessaan sukupuolen moninaisuudesta oppilaiden kanssa. Seuraavassa luvussa perehdytään sukupuolikasvatukseen sekä sukupuolisensitiivisen kasvatukseen käsitteisiin.

2 Sukupuolikasvatus

Perusopetuksen opetussuunnitelma on merkittävin dokumentti, joka ohjaa koulutusta. Sukupuolikasvatuksen lähtökohdat on kirjattu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. (Kettunen 2010.) Kannaksen ja Heinosen (1993) mukaan sukupuolikasvatus on terveyskasvatuksen osa-alue. Kontulan (1997) mukaan sukupuolikasvatus pitää sisällään seksuaalikasvatuksen ottaen samalla sukupuolivähemmistöt huomioon. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan perehdytä seksuaalikasvatukseen. Tutkimuksessa käytetään Kannaksen & Heinosen (1993) sekä Kontulan (1997) määritelmää sukupuolikasvatuksesta.

Opetuksen tehtävä on edistää sukupuolten tasa-arvoa (POPS 2014). Tasa-arvo liittyy läheisesti sukupuolikasvatukseen ja se tarkoittaa ”kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä” (Seta). Kouluissa noudatetaan tasa-arvolakia. Se tarkoittaa, että kouluissa estetään syrjintää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Kaikilla tulee olla tasa-arvoiset mahdollisuudet eikä opetus saa nojata ennakkoluuloihin sukupuolia kohtaan. Oppilaita kannustetaan löytämään omat mielenkiinnon kohteensa ilman sukupuoliroolien tai stereotyyppien vaikutusta. (Tasa-arvo-valtuutettu.) Koulutuksen ja opetuksen tulee keskittyä yksilöön, unohtamatta sukupuolien epätasa-arvoa sekä pyrkimystä päästä siitä eroon. Lahelman (2006) mukaan opetuksessa tulee tukea sekä tyttöjä, että poikia. Lisäksi sukupuolen moninaisuus tulee huomioida pedagogiikassa. Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia riippumatta, minkä sukupuolen edustajia he ovat (Yhdenvertaisuus). Kouluissa noudatetaan myös yhdenvertaisuuslakia (1192/2022 §6), jossa todetaan, että koulutuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että yhdenvertaisuus toteutuu ja sitä edistetään erilaisin toimenpitein. Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan kaikkia kohdellaan samanarvoisesti.

Sukupuolikasvatuksen ensimmäinen perusopetuksen oppikirja ilmestyi vasta vuonna 1997. Sitä ennen oli lähinnä keskitytty sukupuolikasvatuksessa biologiseen sukupuoleen. Kuitenkin opetuksen tulisi olla tätä monipuolisempaa. Jotta opetus olisi mahdollisimman toimivaa ja kattavaa, olisi opettajien yhteistyö eriarvoisen merkittävää. (Kettunen 2010.) Sukupuolikasvatuksen käsite on edelleen vähäisesti käytetty, joten sitä oli vaikea löytää tutkimuksista. Sukupuolikasvatusta ovat selittäneet Kontula (1997) sekä Kannas ja Heinonen (1993) teoksissaan, mutta näiden teoksien jälkeisiä käsitteen kuvauksia ei juurikaan löytynyt. Lehtonen (2003) väitöskirjassaan toteaa, että tutkimuksissa on usein keskitytty enemmän seksuaalikasvatukseen, vaikka niissä oltaisiin alun perin haluttu tarkastella

sukupuolikasvatusta. Myös Lehtonen (2023) toteaa, että Suomessa sukupuolikasvatusta ei käsitellä juurikaan opettajankoulutuksessa. Sukupuolikasvatus on siis edelleen varsin uusi aihe, mutta tulevaisuuden sekä hyvinvoinnin kannalta ratkaiseva. Kasvatuksen tulisi nojata tasa-arvokasvatukseen ja jokaisella lapsella tulisi olla yhdenvertaiset oikeudet toimia, kasvaa ja oppia. Tämän takia opettajien tulisi tarkastella tietoisesti näitä sukupuolittuneita käytäntöjä sekä kyseenalaistaa niitä. Kasvattajien tulee olla sensitiivisiä lapsen omalle tavalle ilmentää omaa sukupuoltaan sekä myötäelää lapsen kanssa. (Ylitapio-Mäntylä 2012a; Huuska ja Karvinen 2012.) Siksi olisikin tärkeää tarjota opettajille koulutusta sukupuolikasvatukseen liittyen. Seuraavaksi esitellään tämän tutkimuksen tärkeä käsite sukupuolisensitiivinen kasvatus, joka on sukupuolikasvatuksen toteuttamisen käytäntö. Lisäksi esitellään muita sukupuolikasvatuksen käytännön käsitteitä.

2.1 Sukupuolisensitiivinen kasvatus

Sukupuolisensitiivisyydessä sukupuoli huomioidaan, mutta vain silloin, kun sillä on merkitystä (Martin 1981). Se tarkoittaa sitä, että sukupuolen ei tarvitse olla merkittävä tekijä yksilön elämässä. Sukupuolisensitiivisyydessä huomioidaan asioita, joihin vaikuttaa biologinen, kulttuurinen sekä sosiaalinen sukupuoli. Sukupuolisensitiivinen kasvattaja ymmärtää, että sukupuoli ei ole ainoastaan biologinen. (Ylitapio-Mäntylä 2012a.) Barbara Houston (1985) on määritellyt sukupuolen sensitiivisyyden olevan sukupuoliin liitettyjen stereotyyppien kyseenalaistamista. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa tarkastellaan sukupuolittuneita käytäntöjä, kasvatusta sekä toimintatapoja (Ylitapio-Mäntylä 2012a). Tällä tutkimuksella halutaan tietää opettajien näkemyksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta.

Forden (2014) mukaan sukupuolisensitiivisyys saattaa olla käsitteenä rajallinen, sillä se lähinnä koskee binaarisesti tyttöjä ja poikia. Kuitenkin Huuska ja Karvinen (2012) toteavat, että sukupuolisensitiivisyydessä huomioidaan sukupuolen moninaisuus. Blomqvistin ym. (2020) mukaan sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla luodaan turvallisempi tila sukupuoleltaan moninaisille lapsille. Lisäksi oppimisympäristöä tulisi tarkastella kokonaisuutena, jotta pystytään havainnoimaan mahdollisesti siellä tapahtuvaa sukupuoliin kohdistuvaa häirintää. (Houston 1985.) Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu sukupuolien tasa-arvoisen kohtelu. Kasvattajan tulee olla sensitiivinen lapsen omalle tavalle ilmentää omaa sukupuoltaan sekä myötäelää lapsen kanssa. (Ylitapio-Mäntylä 2012a; Huuska & Karvinen 2012.) On tärkeää, että oppilas oppii arvostamaan itseään sellaisena, kun hän on (POPS 2014).

Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa on olennaista huomioida sukupuolittuneita käytäntöjä sekä niitä lapsia, jotka ovat marginaalissa olevia. Avoimen keskustelun ja kuuntelun avulla voidaan kunnioittaa jokaista lasta. Opetuksen tulee siis olla vastavuoroista ja kommunikoiavaa. (Ylitapio-Mäntylä 2012a.) Aiemmin esitellyt sukupuolisensitiivisen kasvatuksen ja opetuksen käytännöt olivat Ylitapio-Mäntylän teoksessa liitetty varhaiskasvatukseen, vaikka tässä tutkimuksessa lähinnä perehdytään kouluikäisiin lapsiin. Kuitenkin keskusteleva ja kuunteleva opetus on tärkeää jokaisella kouluasteella. Kun lapsen omaa ääntä kuullaan, hän oppii itsenäiseksi ajattelijaksi. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen yksi kulmakivistä on se, että jokaisesta oppilaasta tulisi itsenäisiä sekä empaattisia. (Ylitapio-Mäntylä 2012a.) Kuusi, Jakku-Sihvonen ja Koramo (2009) toteavat, että opettajille ja koko koulun henkilökunnalle tulisi tarjota enemmän sukupuolisensitiivistä opetusta, ohjausta sekä tukea. Lahelma (2006) toteaaakin, että opettajat tarvitsevat teoreettista tietoa sukupuolista sekä pedagogista koulutusta erityisesti käytäntöihin, sillä sukupuolisensitiivisyys ei ole henkilökohtainen ominaisuus.

Tässä tutkimuksessa käsitellään sukupuolisensitiivistä kasvatusta, joka on yksi tapa toteuttaa sukupuolikasvatusta. On kuitenkin myös muita käytännön tapoja toteuttaa sukupuolikasvatusta esimerkiksi sukupuolitietoinen kasvatus tai sukupuolineutraali kasvatus. Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa lähes samaa kuin sukupuolitietoisuus, jota perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään (Eskelinen & Itäkare 2020). Sukupuolitietoista opetusta hyödyntävä opettaja tiedostaa omat käsityksensä sukupuolesta sekä sukupuolen moninaisuudesta (Jääskeläinen ym. 2015). Sukupuolineutraaliudessa taas poistetaan kokonaan sukupuoli ja silloin sukupuolilokerointi ei aiheuta epätasa-arvoa. (Forde 2014). Eskelinen ja Itäkare (2020) ovat kuitenkin todenneet, että sukupuolen poistaminen kokonaan tekee keskustelusta seksisistä, peittelevää sekä patriarkaalisesti vinoutunutta. Myös Ylitapio-Mäntylä (2012a) sekä Gordon ja Lahelma (1999) toteavat, että sukupuolineutraalius saattaa jopa estää sukupuolittuneiden käytäntöjen havaitsemisen ja huomioimisen tai ne saattavat muuttua itsestäänselvyyksiksi. Epätasa-arvo saattaa jäädä piiloon, jos toimitaan neutraalisti sukupuoleen liittyvissä asioissa (Jääskeläinen ym. 2015). Rokka (2011) on väitöskirjassaan tarkastellut kolmea edeltävää perusopetuksen opetussuunnitelman perustetta. Hänen mukaansa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet olivat ennen lähinnä sukupuolineutraaliuteen painottavia. (Rokka 2011.) Seuraavaksi esitellään erilaisia sukupuolikasvatuksen käytäntöjä sekä niiden eroavaisuuksia alla olevassa kuviossa (Kuvio 1).

Kuvio 1. Sukupuolikasvatuksen käytäntöjen eroavaisuudet

(Forde 2014; Jääskeläinen ym. 2015; POPS 2014; Rokka 2011; Tyttöjen talo)

Tutkimuksessa päädyttiin tutkimaan sukupuolisensitiivistä kasvatusta, sillä

sukupuolisensitiivisyydessä keskitytään enemmän aktiiviseen työhön tasa-arvoisen, yhdenvertaisen ja sosiaalisesti oikeudenmukaisen elämän puolesta (Tyttöjen talo).

Sukupuolisensitiivisyyden ympärillä on lisäksi tietynlainen stigma. Sen ajatellaan olevan tyttöjen ja poikien eroja korostava käsite. (Jääskeläinen ym. 2015.) Tämän takia on haluttu

tutkia, mitä opettajat ajattelevat sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Lisäksi aiempien opetussuunnitelmien neutraalin painotuksen takia, on haluttu tarkastella, sekoittavatko

opettajat erilaisia sukupuolikasvatuksen käsitteitä sukupuolineutraaliin kasvatukseen. Lopuksi esitellään tutkimuksen tärkeimmät käsitteet taulukossa 2.

Taulukko 2. Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet

(Blomqvist ym. 2020; Eskelinen & Itäkare 2020; Forde 2014; Gordon & Lahelma 1999; Houston 1985; Jääskeläinen ym. 2015; Kannas & Heinonen 1993; Kontula 1997; Martin 1981; POPS 2014; Scaffer 2006; Seta; Seta 2023; Strycker 2008; Tyttöjen talo; Ylitapio-Mäntylä 2012a; Ylitapio-Mäntylä 2012b)

Sukupuolikasvatus	Sukupuolikasvatus on osa kasvatusta ja opetusta. Siinä tarkastellaan kriittisesti sukupuolia ja niiden luomaa lokeroitua. Siinä on tärkeää, että huomioidaan sukupuolen moninaisuutta. Siihen kuuluu olennaisesti myös tasa-arvo- sekä yhdenvertaisuuslaki.
Sukupuolisensitiivinen kasvatusta	Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa sukupuoli huomioidaan silloin, kun sillä on merkitystä. Siinä tuetaan lapsen erilaista käsitystä omasta sukupuolestaan. Sen avulla pyritään näkemään ja tarkastelemaan sukupuolittuneita käytäntöjä, kasvatusta

	sekä toimintatapoja. Siinä tiedostetaan sukupuolistereotyypioiden olemassaolo kulttuurissamme ja se, että sukupuoli ei ole ainoastaan biologinen. Sen avulla tehdään aktiivisesti töitä sukupuolten tasa-arvon eteen.
Sukupuolittietoinen kasvatus	Sukupuolittietoinen kasvatus on perusopetuksen opetussuunnitelmassa käytetty käsite. Sukupuolittetoisessa opetuksessa on olennaista, että opettaja tiedostaa omat käsityksensä sukupuolesta sekä sukupuolen moninaisuudesta. Se on osittain synonyymi sukupuolisensitiiviselle kasvatukselle.
Sukupuolineutraali kasvatus	Sukupuolta ei huomioida ollenkaan. Sukupuoli poistetaan ja silloin sukupuolilokerointi ei aiheuta epätasa-arvoa. Se saattaa aiheuttaa sen, että epätasa-arvo saattaa jäädä piiloon.
Sukupuolen moninaisuus	Keho ei ole ainut sukupuoli-identiteettiä selittävä tekijä vaan siihen liittyy kokemus kuulumisesta ryhmään eli sen sosiaalinen puoli. Sukupuoli voi olla moninainen ja tällöin yksilö ei välttämättä tunne olevansa ainoastaan yhtä sukupuolta tai hän ei liitä itseään sukupuoleen ollenkaan. Sen ymmärtäminen ja hyväksyminen auttavat laajentamaan kuvaa siitä, millaisia voimme ja saamme olla yksilöinä.
Sukupuolivähemmistöt	Sukupuolivähemmistöt ovat osa sukupuolen moninaisuutta. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat transihmiset, sukupuolettomat ja intersukupuoliset.
Sukupuoliroolit	Sukupuoliroolit tarkoittavat tietynlaisia odotuksia sekä käytöstä eri sukupuolten edustajilta. Sukupuoliroolitus on stereotyyppisen ajattelun tulosta ja ylläpitää sukupuolten lokerointia.
Sukupuolistereotypiat	Sukupuolistereotypiat ovat ajatuksia ja oletuksia siitä, miten tytöt ja pojat toimivat sekä mitä he osaavat.

3 Aiempaa empiiristä tutkimusta

Tässä luvussa esitellään aiempaa tutkimusta sukupuolista. Ensin käsitellään tutkimuksia sukupuolistereotyyppien -ja roolien vaikutuksista lapsiin. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään tutkimuksia sukupuolten tasa-arvosta sekä sukupuolen moninaisuudesta.

Suomessa sukupuolten välinen erottelu näkyy edelleen koulutuksessa (Lahelma 2006). Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että pojilla itsetunto opiskelussa on korkeampi kuin tytöillä, mutta heidän suhtautumisensa koulunkäyntiin on kielteisempi (Kuusi ym. 2009). Lahelman (2006) mukaan kouluissa saatetaan keskittyä poikien alisuoriutumiseen ja unohdetaan alisuoriutuvat tytöt. Pojille pyritään löytämään stereotyyppisiä virikkeitä alisuoriutumisen vähentämiseen. Tämä ei palvele oppilaita yksilöllisellä tasolla. (Lahelma 2006.) Puheessa saatetaan lisäksi herkemmin ilmaista, että menestyvät tytöt ovat ahkeria ja pojat koetaan lahjakkaina (Lahelma & Öhrn 2003). Tämä saattaa aiheuttaa ajatuksen siitä, että pojat eivät ole ahkeria opiskelijoina ja tytöt eivät ole lahjakkaita. Jos opettajien asenteet jatkuvasti ilmentävät poikien osa-alueiden olevan arvokkaampia, niin sillä on vaikutuksia lapsiin (Lahelma 2006). Biglerin (1995) tutkimuksessa ilmeni, että sukupuolten väliset kahtiajaot aiheuttivat sukupuolistereotyyppien lisääntymistä oppilaille. Rands (2009) toteaaakin, että opettajakoulutuksessa tulisi haastaa tulevien opettajien stereotyyppisiä ajatuksia, käytöstä sekä uskomusta sukupuolista.

Maskuliinisuus ja feminiinisyys liittyvät läheisesti sukupuolistereotyyppioihin. Gordon ja Lahelma (1999) toteavat, että maskuliinisuutta saatetaan arvostaa enemmän kuin feminiinisyyttä. Myös Lahelma (2006) sekä Lehtonen (2023) myöhemmin havaitsivat, että maskuliinisuus on nähty meidän kulttuurissamme ensisijaisena ja tämän takia voi olla vaikea tunnistaa sukupuoleen liitettäviä ennakkoluuloja. Lisäksi Lehtosen (2023) mukaan miehiltä ja naisilta odotetaan oikeanlaista maskuliinisuutta sekä feminiinisyyttä. Solbes-Canalesin ym. (2020) tutkimukseen osallistuneet lapset olivat sisäistäneet erilaisia ennakkoluuloja sukupuolista. Nämä aiheuttavat tietynlaista näkökulmaa tyttöjen ja poikien ominaisuuksista sekä ammatillisista rooleista. Tutkimuksessa huomattiin, että pojat sekä tytöt kiinnittävät oman sukupuolensa stereotyyppioihin enemmän huomiota. Lisäksi ilmeni, että maskuliinisista rooleista oltiin tietoisempia ja niiden ajateltiin olevan vähemmän muokattavissa. Tutkimuksessa painotettiin tasa-arvon edistämisen tärkeyttä koulutuksessa, jotta lapset voisivat olla vapaita sukupuoliroolien vaikutuksista. (Solbes-Canales ym. 2020.)

Lehtonen (2023) toteaa, että koulut eivät välttämättä ole turvallisia paikkoja sukupuolivähemmistöille, vaikka perusopetuksen opetussuunnitelmassa ja laissa näin todetaankin. Huotarin ym. (2011) tutkimukseen osallistuneista nuorista 36 % oli tullut kiusatuksi seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen takia. Tutkimuksen nuorten mukaan syrjintään sekä kiusaamiseen tulisi puuttua. Jos opettaja ei puutu syrjintään tai vaikenee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asioista, se välittää hyväksyvää ajatusta syrjintää kohtaan. Lisäksi tutkimukseen osallistuneiden nuorten mukaan sukupuolivähemmistöjen syrjintää ehkäisevää toimintaa tulisi tehdä monipuolisesti. Väärityneisiin käsityksiin sukupuolivähemmistöistä tulisi puuttua. Nuoret toivoivat, että opettajat taistelisivat heidän kanssaan ja välittäisivät tasa-arvoista maailmankuvaa kouluissa. (Huotari ym. 2011.)

Lehtonen (2023) toteaa artikkelissaan, että nuorten omat ajatusmaailmat ovat nykyään avoimempia, mutta kouluissa edelleen nojataan binääriseen sukupuolikäsitykseen. Lisäksi ei tarjota tarpeeksi tietoa sukupuolivähemmistöistä. (Lehtonen 2023.) Huotarin ym. (2011) nuoret toivoivat, että opettajille tarjottaisiin koulutusta sukupuoliaiheisiin liittyen. Toivottiin, että opettajat välittäisivät tasa-arvoista maailmankuvaa kouluissa. (Huotari ym. 2011.) Illuusio tasa-arvosta koulutuksessa sekä yhteiskunnassa on hankaloittanut keskustelua sukupuolen vaikutuksista oppimiseen ja opettamiseen Suomessa (Mustosmäki 2019). Lahelman (2006) mukaan jokaisen opettajan vastuu on edistää sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolten tasa-arvon saavuttaminen ei kuitenkaan tapahdu nopeasti (Kreitz-Sanberg & Lahelma 2021). Sukupuolikasvatus on tärkeä tutkittavaksi, jotta lapsille voidaan tarjota monipuolista, hyväksyvää, rohkaisevaa, tasa-arvoista ja syrjintää estävää sukupuolikasvatusta.

4 Tutkimuskysymykset

Tässä luvussa esitellään tutkimuskysymykset ja niitä tukevat lyhyet tiivistykset aiemmista tutkimuksista. Myöhemmin käsitellään tutkimukseen osallistujia, menetelmää sekä luotettavuutta enemmän.

Tutkimuskysymys 1: Mitkä ovat opettajien käsitykset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta?

Tutkimuksessa selvitetään, mikä on opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Aikaisemmat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet olivat sukupuolineutraaliuteen nojaavia (Rokka 2011). Tämän takia halutaankin selvittää sekoittavatko opettajat sukupuolisensitiivisyyden sukupuolen neutraaliuden kanssa, sillä nykyään opetussuunnitelma ei enää edistä sukupuolineutraalia kasvatusta. Sukupuolisensitiivisyydellä on tyttöjen ja poikien eroja korostava leima (Jääskeläinen ym. 2015). Tämän takia selvitetään opettajien näkemyksiä sukupuolisensitiivisestä käsitteestä. Sukupuolisensitiivinen kasvatusta auttaa ymmärtämään sekä tarkastelemaan sukupuolistereotyyppien -ja roolien olemassaoloa kulttuurissamme (Ylitapio-Mäntylä 2012a). Blomqvistin ym. (2020) mukaan sukupuolisensitiivisyyden avulla voidaan luoda turvallisempi tila myös sukupuoleltaan moninaisille lapsille. Näiden syiden takia on päädytty tarkastelemaan sukupuolisensitiivistä kasvatusta.

Tutkimuskysymys 2: Miten opettajat kertovat toteuttavansa käytännössä sukupuolikasvatusta?

Sukupuolikasvatusta on tärkeä osa opetusta sekä kasvatusta. Lahelman (2000) tutkimuksessa selvisi, että opettajat kokevat sukupuolten välisen tasa-arvon tärkeäksi, mutta eivät koe sitä koulujen ongelmaksi. Lahelman (2006) mukaan, jos sukupuoli- ja roolien luomia ongelmia ei tarkastella, saattaa se aiheuttaa stereotyyppistä ajatusta tyttöjen ja poikien käytöksestä. Siksi on tärkeää tarkastella ylläpitävätkö opettajat itse edelleen stereotyyppistä ajatusta sukupuolista. Huuskan ja Karvisen (2012) mukaan eletään murrosta sukupuolen moninaisuuden opettamisessa. Tämä asettaa haasteita sukupuolikasvatukselle sekä sukupuolen moninaisuudesta opettamiselle. Yhdeksi tutkimuskysymykseksi onkin muodostunut, millaisia käytännön toimintamalleja sukupuolikasvatukseen on syntynyt.

5 Menetelmä

Tässä tutkimuksessa selvitetään opettajien käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Tutkimuksen tavoitteena on lisäksi selvittää opettajien toteuttamaa käytännön työtä sukupuolikasvatukseen. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Sen avulla pyritään ymmärtämään ihmisen ajattelua sekä toimintaa (Ahonen 1994). Laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan todellisuudesta omakohtaista tietoa (Puusa, Juuti & Aaltio 2020). Seuraavaksi esitellään tutkimuksen osallistujat, aineistonkeruumenetelmä, aineiston analysointi sekä menetelmän eettisyys ja luotettavuus.

5.1 Tutkittavat

Tutkimuksessa tutkittiin laadullisin menetelmin opettajien käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja käytänteitä liittyen sukupuolikasvatukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tutustuu tutkittavien, tässä tutkimuksessa opettajien, omaksumaan sosiaaliseen todellisuuteen (Puusa ym. 2020).

Osallistujat valittiin harkinnanvaraisella otannalla sekä osittain satunnaisella otannalla. Harkinnanvarainen otanta tarkoittaa sitä, että pyritään tarkoituksellisesti löytämään tietynlaisia osallistujia tutkimukseen (Eskola & Suoranta 1998). Tässä tutkimuksessa haluttiin, että osallistujat ovat eri-ikäisiä ja eri pituisen uran omaavia opettajia, joilla on erilaista tietämystä sukupuoli-aiheista. Viisi kuudesta opettajasta oli harkinnanvaraisella otannalla valittuja. Tutkija tunsu neljä opettajista entuudestaan. Yksi opettajista oli tutun kautta valikoitunut tutkimukseen. Osallistujien valinnassa hyödynnettiin aiemmin esiteltyjä kriteereitä osallistujille. Monipuolisuutta tuo se, että opettajat olivat erikoistuneet eri oppiaineiden opettamiseen. Satunnainen otanta taas tarkoittaa tutkittavien valitsemista sattumanvaraisesti (Eskola & Suoranta 1998). Haastattelukutsu (Liite 1) lähetettiin Alakoulun aarreaitta nimiselle Facebook -sivulle, joka on luotu ideoiden, vinkkien ja kokemusten jakamiseksi alakoulussa työskenteleville henkilöille. Haastattelukutsussa korostettiin haastateltavien mielipiteiden moninaisuutta. Tutkimukseen pyrittiin saamaan sukupuolisensitiivisen kasvatuksen puoltajia, vastustajia sekä henkilöitä, joilla on neutraali mielipide siihen. Facebookin kautta saatiin ainoastaan yksi osallistuja ja hän oli sattumanvaraisella otannalla valittu.

Haastattelukutsun jälkeen lähetettiin saatekirje ja siinä ohessa taustatietolomake sekä tietoturvaseloste sähköisen Webropol -lomakkeen muodossa (Liite 2, Liite 3 & Liite 4).

Taustatietolomakkeessa kysyttiin sukupuolta, ikää, työuran pituutta sekä millä kouluasteella toimii opettajana (Liite 3). Tämän jälkeen opettajille valikoitui erilaisia kysymyksiä riippuen siitä, mitä he vastasivat kouluasteeseen liittyen. Opettajilta selvitettiin, mitä luokkaa he opettavat pääsääntöisesti, toimivatko he luokanvalvojana, mitä kouluaineita he opettavat ja mille luokille sekä ovatko he saaneet koulutusta liittyen sukupuolitietoiseen opetukseen. Alakoulun -sekä yläkoulun opettajilla oli hieman erilaiset kysymykset. Esimerkiksi alakoulun opettajilta ei kysytty toimivatko he luokanvalvojina.

Haastattelut toteutettiin opettajille sopivana ajankohtana, joka sovittiin sähköpostin välityksellä. Ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja haastattelurunko esitettiin yhdellä opettajalla. Tämän jälkeen oltiin valmiita aloittamaan esitetaus. Haastattelu esitettiin ennen virallisia haastatteluja opettajalla 1. Esitetausta päätettiin käyttää tutkimuksessa, sillä suuria muokkausehdotuksia ei huomattu. Heitä jokaista haastateltiin keväällä vuonna 2022. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli 53 minuuttia. Aineisto koostuu kuudesta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin neljälle luokanopettajalle ja kahdelle yläkoulun opettajalle. Taulukossa 3 on kuvattu tutkimukseen osallistuneita opettajia tarkemmin.

Taulukko 3. Tutkimuksen osallistujat

Osallistujat	Sukupuoli	ikä	Uran pituus	Kouluaste	Opetettavat luokka-asteet	Opetettavat oppiaineet	Aiempi koulutus aiheesta	Haastattelun kesto
Opettaja 1	Nainen	47 v.	18 v.	Alakoulu	3 lk.		Ei ole	71 min
Opettaja 2	Nainen	47 v.	21 v.	Yläkoulu	7–9 lk. Luokanvalvoja	Kotitalous Terveystieto	Ei ole	52 min
Opettaja 3	Nainen	44 v.	13 v.	Yläkoulu alakoulu	5 lk.	Käsityö 3lk. Äidinkieli 7lk.	Kyllä	57 min
Opettaja 4	Nainen	59 v.	37 v.	Alakoulu	4 lk.		Ei ole	35 min
Opettaja 5	Nainen	24 v.	1 v.	Alakoulu	3 lk.		Ei ole	56 min
Opettaja 6	Nainen	28 v.	3 v.	Alakoulu yläkoulu	4 lk.	Kuvataide 7lk.	Ei tiedä	46 min

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Haastattelu on laadullisen tutkimuksen yksi yleisin aineistonkeruumenetelmä. Sen avulla voidaan tutkia erilaisia ilmiöitä ja hakea vastauksia erilaisiin ongelmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Teemahaastattelussa haastattelun teemat ovat jo etukäteen tiedossa ja niitä käydään eritavoin lävitse riippuen tutkittavasta (Eskola & Suoranta 1998). Seuraavaksi esitellään syvemmin aineistonkeruumenetelmiä.

Ensin kerättiin tarpeeksi teoriataustaa, jotta pystyttiin lähteä muodostamaan haastattelukysymyksiä. Haastattelukysymyksien käsitteissä sekä kysymyksissä käytettiin teoriaosuuden tutkimuskirjallisuutta ja kahta pro gradu -tutkielmaa (Nokela 2018; Tuokko 2020). Haastattelukysymyksien pohjalta haastattelulle muodostui neljä osiota: 1) sukupuolisenä kasvatusta, 2) opettajan käsitykset sukupuolikasvatuksesta, 3) sukupuolen moninaisuus sekä 4) opetussuunnitelman arvopohja sukupuoleen liittyen. Näiden teemojen avulla muodostettiin niihin sopivia kysymyksiä. Teemahaastattelussa onkin keskeistä se, että teemat auttavat luomaan niihin liittyviä kysymyksiä, joilla saadaan enemmän tietoa teemoihin liittyen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Lopulta tutkimuskysymykset muotoutuivat ja lähdettiin toteuttamaan seuraavaa vaihetta eli haastateltavien etsimistä ja esitestausta.

Kuten aiemmassa alaluvussa ilmeni, haastattelu esitettiin opettajalla 1. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan haastattelu tulisi esiteta useammin kuin kerran. Esitetauksen jälkeen tutkimuskysymyksiä korjattiin haastattelussa ilmenneiden ongelmien tai korjausehdotusten avulla. Esitetauksessa ei huomattu suuria korjausehdotuksia, joten päädyttiin käyttämään opettajan 1 esitetausta osana tutkimusta sekä ei koettu tarpeelliseksi tehdä toista esitetausta. Tutkimuskysymyksiä voi hieman soveltaa haastattelussa jälkeinpäin, koska teemahaastattelun vahvuutena on se, että vastauksia voi tarkentaa ja syventää itse haastattelutilanteessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

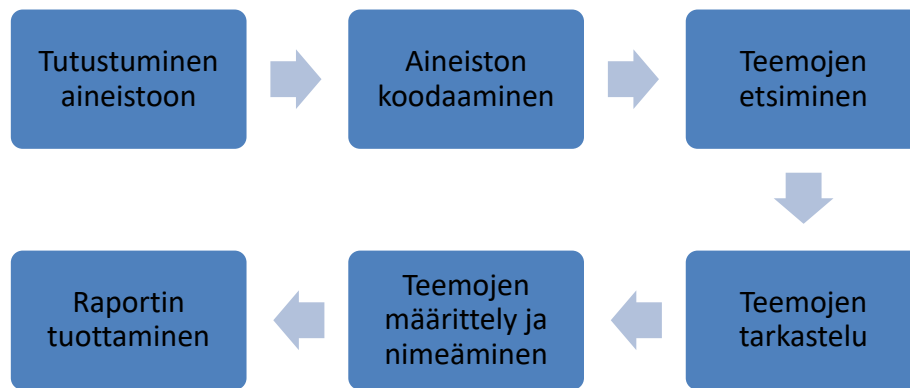
Esitetauksen jälkeen toteutettiin loput haastattelut. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista jokaiselle vastaajalle ja se kerrottiin heille etukäteen. Haastattelun yksi vahvuuksista on kuitenkin se, että ennen haastatteluita ollaan yhteydessä osallistujiin henkilökohtaisesti. Tällöin on pienempi todennäköisyys, että haastateltavat kieltäytyvät osallistumasta haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2018). Opettajat vastasivat etukäteen esitetietolomakkeeseen ja pääsivät tarkastelemaan tietoturvaselostetta (Liite 3 & Liite 4). Haastateltaville lähetettiin osa kysymyksistä jo aikaisemmin saatekirjeessä, jotta he pääsivät

pohtimaan teemoja etukäteen (Liite 2). Tuomi ja Sarajärvi (2018) suosittelevat lähettämään haastateltaville kysymyksiä jo etukäteen, jotta he pystyvät perehtymään aiheeseen jo ennen haastatteluita. Kuitenkin osa päätettiin jättää lähettämättä, jotta pystyttiin tarkastelemaan heidän spontaania tietoisuuttaan aiheeseen liittyen. Puusan ym. (2020) mukaan etukäteen lähetettävät kysymykset voivat joissain tilanteissa esimerkiksi rajata tai johdatella osallistujien vastauksia.

Haastattelut toteutettiin etänä Zoom -ohjelman välityksellä. Ennen haastattelua haastateltavat saivat päättää, halusivatko he pitää kameran auki haastattelun aikana. Kaksi osallistujista halusi laittaa kameran pois päältä. Haastattelijalla itsellään oli kamera päällä kaikkien muiden paitsi yhden vastaajan kanssa, osallistujan huonon internet-yhteyden takia. Tutkija koki, että haastattelun aikana haastateltavat olivat avoimia ja pystyivät vastaamaan laajasti kysymyksiin. Tutkija itse osallistui haastatteluun kertomalla tärkeistä käsitteistä ja luki välillä aiheeseen liittyviä otteita. Sen avulla opettajat pystyivät vastamaan osaan kysymyksistä, jos käsitteet eivät olleet heille aiemmin tuttuja (Liite 5). Teemahaastattelun vahvuus on se, että voidaan saada syväluotavaa tietoa, koska haastattelu hyvin avoin tilanne. Haastattelussa voidaan olla joustavia, käydä keskustelua sekä selventää haastateltavien vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastattelujen jälkeen aloitettiin aineiston analysointi. Analyysin perusteella muodostettiin teemoja, joita esitellään enemmän seuraavassa alaluvussa.

5.3 Aineiston analyysi

Aineisto päätettiin nauhoittaa Zoomissa. Ensimmäiseksi videotiedosto poistettiin ja sitten nauhoitukset muunnettiin MP3 muotoon. Tämän jälkeen ne siirrettiin tietoturvalliseen Echo360 ohjelmaan, johon oli helppo tallentaa tiedostot sekä kuunnella niitä tietoturallisesti. Tämän jälkeen aloitettiin Braunin ja Clarken (2006) artikkelin mukainen teemoittelu. Teemoittelu on yksi laadullisen aineiston tavallisimmista analyysimenetelmistä, jonka avulla aineistoa voidaan lähteä tarkastelemaan erilaisten teemojen kautta (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara & Sinivuori 2009). Siinä on kyse aineiston pilkkomisesta sekä ryhmittelystä aiheiden mukaan ja tämän jälkeen on helpompi huomata aineistossa esiintyneitä teemoja (Tuomi & Sarajärvi 2018). Seuraavaksi esitellään teemoitteluprosessi (Kuvio 2).

Kuvio 2. Teemoittelu prosessi Braunin ja Clarken (2006) artikkelin pohjalta

Teemoittelussa aloitetaan aineiston kokonaisuuden tarkastelu aineiston litteroimisella. Litteroinnin aikana tutustutaan aineistoon, ja näin saadaan ensimmäinen kokonaiskuva aineistosta. Tämän aikana tehdään ensimmäisiä havaintoja ja ajatuksia aineistosta. (Braun & Clarke 2006.) Sen jälkeen haastattelut koodattiin ja anonymisoitiin, jotta osallistujia ei tunnisteta vastauksista. Jokainen haastattelukysymys asetettiin oikean tutkimuskysymyksen alle Word -tiedostoon. Tämän jälkeen jokaisen opettajan vastaus asetettiin haastattelukysymyksen alle. Seuraavaksi koodattiin toistuvia sanoja tai vastauksia, jotka sopivat aikaisemmin määriteltyihin teemoihin tutkimuskysymysten pohjalta. Tämän jälkeen toistuvia sanoja alleviivattiin aineistosta sekä värikoodattiin. Tällä tavoin voitiin huomata useimmin toistuvat ilmaukset tutkimuskysymys kerrallaan.

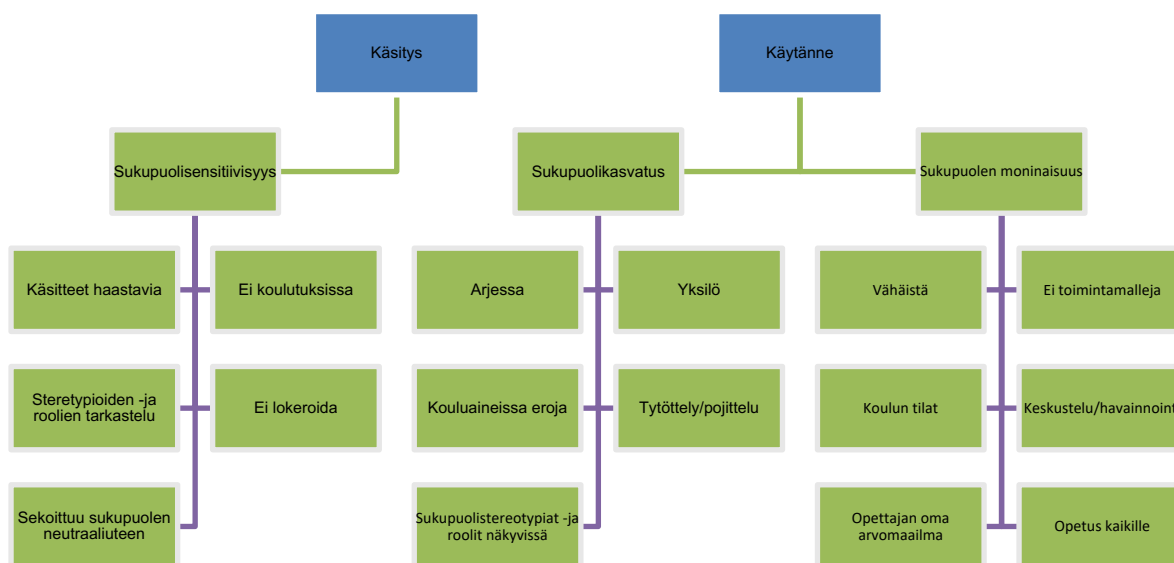
Tämän jälkeen aloitettiin teemojen etsiminen. Pääteemoiksi olivat muodostuneet käsitykset sukupuolisensitiivisyydestä ja opettajien toteuttama käytäntö sukupuolikasvatukseen. Alun perin oli ajateltu, että tutkimuksessa tarkastellaan sukupuolen moninaisuutta laajemmin sekä perusopetuksen opetussuunnitelman arvopohjaa. Lopulta tutkimuksessa päädyttiin jättämään arvopohja kokonaan pois sekä sukupuolen moninaisuutta tarkasteltiin ainoastaan osana sukupuolikasvatusta, sillä aineisto oli suhteellisen laaja. Aineiston jaottelu opettajien käsitykseen ja käytäntöön selkeytti alateemojen löytämistä. Aineistosta pystyttiin selkeästi huomaamaan, mikä oli opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä sukupuolikasvatuksesta käytännössä.

Alateemat alkoivat muodostua aineiston koodaamisen jälkeen. Tässä vaiheessa tehtiin alustavaa analyysiä sekä pystyttiin tarkastelemaan aineiston kokonaisuutta tutkimuskysymyksiin nähden (Braun & Clarke 2006). Alla olevasta taulukosta voidaan tarkastella erilaisia koodeja, joiden mukaan muodostuivat alustavat sekä lopulliset teemat.

Taulukko 4. Aineiston teemoittelua koodauksen perusteella

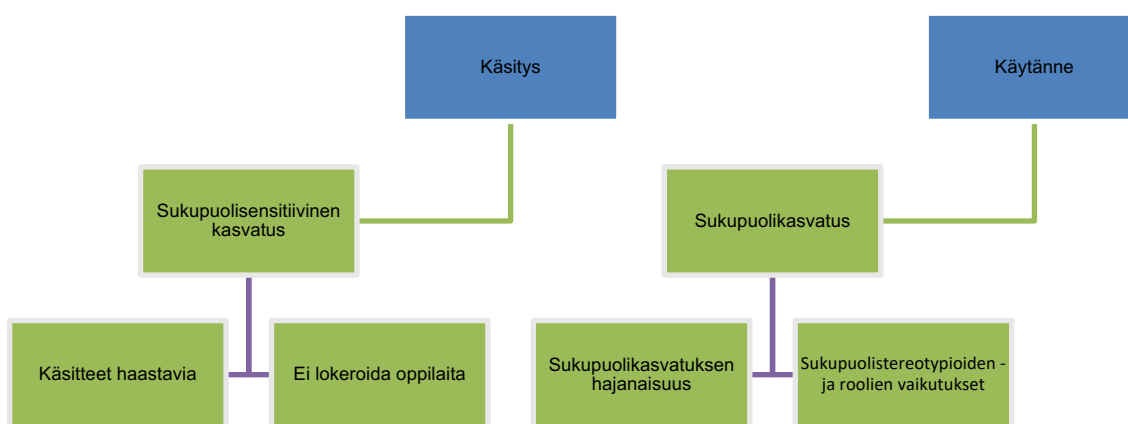
Koodit	Alustava teema	Lopullinen teema
Vieras käsite, En pysty käsitettä kattavasti purkaan, Mennyt yli toiseen ääripäähän, Liian sensitiivisiä, Liian varovaisia, Pelätään virheitä terminologian kanssa, Mä en oikeen niinku tiedä, Menee överiksi	Käsitteet haastavia	Käsitteet haastavia
Ei jäädä vangiksi sukupuoleen, Lapsia ei lähdetä viemään muottiin, Ei tarjoais sukupuolen kautta, Jaottelua ei tarvii tehdä, Palkitaan kykyjen mukaan	Ei lokeroita	Ei lokeroita oppilaita
En kyllä oo koskaan, Miten se tuodaan, Tarvis vähän koulutusta, En päivittäin pohdi, En oo ainakaan tän porukan kanssa, Meillä ei oo ollu mitään sellasia aiheita, Yksittäisten oppilaiden kanssa, Tilanteita, joita tulee vastaan, Ihmettelyn kautta	Konkretian puute/ Arjessa	Sukupuolikasvatuksen hajanaisuus

Taulukossa 4 voidaan nähdä esimerkkejä koodeista, jonka pohjalta syntyivät alustavat teemat *käsitteet haastavia*, *ei lokeroita* sekä *konkretian puute/arjessa*. Alustaviksi pääteemoiksi valikoituivat tutkimuskysymysten pohjalta sukupuolisensitiivisyys, sukupuolikasvatus ja sukupuolen moninaisuus. Tämän jälkeen lähdettiin muodostamaan alustavia alateemoja. Aineistosta löytyneet toistuvat ilmaukset ryhmiteltiin pääteemojen alle. Kuvioista 3 voi tarkastella ensimmäistä versiota pää- ja alateemoista.

Kuvio 3. Ensimmäinen versio teemoista

Taulukosta 4 sekä kuviosta 3 voidaan huomata, että aluksi oli vaikeaa yhdistää toisiaan muistuttavat alateemat yhdeksi kokoavaksi alateemaksi. Tuloksia kirjoittaessa huomattiin, että alateemoja tulee yhdistellä, jotta ne eivät toistaisi itseään. Taulukon 4 koodit muodostuivat lopullisiksi teemoiksi *käsitteet haastavia, ei lokeroita oppilaita ja sukupuolikasvatuksen hajanaisuus* (Taulukko 4). Lopullisiksi pääteemoiksi muodostuivat *sukupuolisensitiivinen kasvatus ja sukupuolikasvatus*. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen alle muodostuivat alateemat *käsitteet haastavia ja ei lokeroita oppilaita*. Sukupuolikasvatuksen alle syntyivät teemat *sukupuolikasvatuksen hajanaisuus sekä sukupuolistereotyyppien- ja roolienvaikutukset*. Lopulliset teemat löytyvät alla olevasta kuviosta 4.

Kuvio 4. Lopullinen teemoittelu

Tämän jälkeen aloitettiin raportin tuottamisen vaihe eli tuloksien kirjoittaminen sekä johtopäätöksien muodostaminen. Tuloksia varten päätettiin sisällyttää raporttiin sitaatteja aineistosta, jotka kuvaavat opettajien vastauksia sekä teemoja kokonaisuudessaan. Ennen tuloksiin tutustumista esitellään vielä teoriaosuuden sekä menetelmän eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tässä luvussa tarkastellaan teorian ja menetelmän eettisyyttä sekä luotettavuutta.

Luotettavuuden pohdintaa tulosten ja johtopäätösten pohjalta löytyy pohdintaosiesta (ks. 7.2).

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa kerätty, sillä niitä on hyödynnetty

haastattelukysymyksiä tehdessä. Tutkijalle oli välillä hankalaa löytää tuoreita lähteitä

sukupuolikasvatuksen aiheisiin, sillä edelleen aihe on suhteellisen vähän tutkittu. Pro gradu -tutkielmia sukupuolikasvatuksesta ja sukupuolista löytyi esimerkiksi opetus suunnitelman,

luokanopettajien, varhaiskasvatuksen sekä opettajien näkökulmasta (esim. Luotonen 2017; Nokela 2018; Tuokko 2020). Sukupuolisensitiivistä kasvatusta luokanopettajien näkökulmasta viime aikoina tutkineita pro graduja ei juurikaan löytynyt.

Sukupuolisensitiivisyyttä on käsitelty aiemmin pro gradu -tutkielmissa sekä opinnäytetöissä varhaiskasvatuksen näkökulmasta (esim. Törölä 2019; Väyrynen 2016).

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen sekä sukupuolikasvatuksen käsitteistä oli vaikea löytää tuoreita lähteitä, sillä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään sukupuolitietoisien kasvatuksen käsitettä. Sukupuolikasvatuksen käsitettä ei ole käytetty virallisesti opetussuunnitelmassa. Molempien käsitteiden määritelmät olivat jo yli 20 vuotta sitten tehtyjä, mutta uudempia lähteitä niiden määrittelyyn ei juurikaan löytynyt (Kontula 1997; Houston; 1985).

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina ja niihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Tässä tutkimuksessa kunnioitettiin tutkittavien ihmisarvoa, joten heille ei haluttu tuottaa vahinkoa tai loukata heitä (Eskola & Suoranta 1998). Haastateltaville kerrottiin rehellisesti, mitä tutkitaan ja mihin tietoja käytetään. Heille lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen aihe (Liite 2). Saatekirjeen mukana lähetettiin haastattelurunko, johon tutkija valitsi sellaiset kysymykset, joihin osallistuja voi tutustua aiemmin. Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että on eettisesti oikein haastateltavia kohtaan, että he voivat tutustua tutkimuksen aiheeseen ennen haastatteluita. Osallistujalle lähetettiin Webropol –lomake, jossa kysyttiin heidän taustatietojaan ja suostumustaan tutkimukseen osallistumiseen (Liite 3). Webropol –lomakkeessa oli lisäksi linkki tietoturvaselosteeseen (Liite 4). Tutkittavien suojaksi tutkimustietojen tulee olla luottamuksellisia, eikä niitä saa käyttää muuhun, kun luvattuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Heidän tietonsa kerättiin haastattelua varten, mutta tutkimuksen raportista ei voida tunnistaa henkilöitä, sillä aineisto on anonyymi.

Anonyymisyys ja nimettömyys ovat osallistujien suojan kannalta välttämätöntä (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2018). Laadullisen tutkimuksen vahvuus on se, että vastaamattomuus ei vaikuta yleistettävyyteen, koska tarkoitus ei ole yleistää (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä tutkimuksessa olikin tarkoitus saada käsitys siitä, mitä opettajat ajattelevat sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolikasvatuksesta yleensä. Kuitenkin haastatteluun vastasi ainoastaan kuusi opettajaa ja kaikki olivat naisia. Tässä ongelmana voi olla, että kertooko tutkimus tutkittavasta ilmiöstä, sillä vastaajia ei ole kovin runsaasti. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuitenkin toteavat, että usein opinnäytetyön tarkoitus on osoittaa oppineisuutta ja siksi aineistojen koko ole merkittävin kriteeri tutkimuksessa. Tutkimukseen

ei osallistunut muita sukupuolia ja olisi ollut tärkeää tarkastella, mitä mieltä myös he ovat sukupuoli aiheista.

Luotettavuuteen on voinut vaikuttaa suhde haastateltaviin. Haastatteluihin oli vaikeaa saada haastateltavia vallitsevan koronatilanteen takia. Tutkija lähestyi tuntemiaan opettajia henkilökohtaisesti. Haastateltavat hankittiin tuttujen kautta ja osan tutkija tunsu entuudestaan. Tämä on tietenkin voinut vaikuttaa vastausten laajuuteen tai rehellisyyteen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkijan ja tutkittavan välillä ei tule olla riippuvuussuhdetta ja sitä tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut. Se, että tuntee haastateltavan entuudestaan voi luoda turvallisuuden sekä luottamuksen tunnetta haastattelutilanteessa. Toisaalta haastateltava voi olla vaikeaa kertoa rehellistä mielipidettään, jos tutkija on tuttu entuudestaan. Kuitenkin haastattelussa aina osallistuja ja tutkija vaikuttavat toinen toisiinsa (Eskola & Suoranta 1998). Tutkimuksessa haluttiin, että opettajilla olisi erilaisia ajatuksia aiheesta. Tästä syystä oli etu, että osallistujien taustoista sekä tietämyksestä tiedettiin etukäteen. Tämän takia tutkimukseen osallistujien valinta tehtiin harkitusti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Yksi osallistujista vastasi tutkimuspyyntöön Facebookissa ja tämä osoitti sen, että osallistujalle aihe herätti kiinnostuksen osallistua. Myös tämä on tärkeää tutkimuksen kannalta.

Tutkijan oma rooli haastattelussa oli kertoa aiheen teoriaa ja selittää käsitteitä haastattelun aikana. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tätä kutsutaan keskusteleväksi haastattelutyypiksi. Tämä on voinut vaikuttaa luotettavuuteen, sillä se on voinut luoda haastateltaville erilaisia ajatuksia kuin mitä heillä aiemmin oli. He ovat saattaneet kokea epävarmuutta aiemmista tiedoistaan aiheeseen liittyen sekä heille on voinut olla vaikeampaa kertoa rehellisesti ajatuksistaan. Puusan ym. (2020) mukaan vastaajat saattavat myös antaa ”sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia”. Tässä aiheessa se voi pitää paikkaansa, sillä aihe on herkkä sekä voidaan haluta kunnioittaa muita vastauksellaan. Tutkijan rooli on voinut auttaa omien ajatusten jäsentelyssä, joten siinä on myös omat vahvuutensa (Eskola & Suoranta 1998).

Haastattelu menetelmässä on omia ongelmia sekä rajoituksia. Haastattelussa pitää muistaa, että sen avulla ei saada todellista käsitystä ilmiöstä, vaan tutkittavien omia tulkintoja siitä. On selvää, että tulee tarkastella reaktiivisuutta. Se tarkoittaa sitä, miten paljon tutkija itse vaikuttaa vastauksiin. (Puusa ym. 2020.) On mahdollista, että tutkijan kysymykset ovat olleet johdattelevia tai vaikuttaneet yleisesti vastauksiin. Lisäksi voi esiintyä tulkintavirheitä, sillä haastattelussa tarkasteltiin useita sukupuoliteemaan liittyviä käsitteitä, jotka ovat voineet olla

vaikeita osallistujille. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi tutkijan käyttämä kieli tai sanavalinnat (Puusa ym. 2020). Kuten aiemmin ilmeni, haastattelun aika tutkija selitti käsitteitä osallistujille välttääkseen tulkintavirheitä. Opettajilla oli myös mahdollisuus tutustua ennen haastattelua osaan käsitteistä. Tutkijan rooli yleisesti laadullisessa tutkimuksessa on keskeinen. Tutkija vaikuttaa aina haastattelussa tutkittaviin ja tutkittavat tutkijaan, joten virheitä ei voida täysin estää. (Eskola & Suoranta 1998.)

Haastateltavat tiesivät, että ainoastaan ääniraita tallennetaan, joten he saivat itse valita, oliko haastattelutilanteessa kamera päällä. Tämä saattoi lisätä heidän mukavuuden tunnettaan sekä kasvattaa luottamustaan tutkijaan, sillä osallistujaa saattaa hermostuttaa tallenteiden käyttö sekä yleisesti koko tilanne (Puusa ym. 2020). Osittain haastattelujen sujuvuuteen saattoi vaikuttaa huono yhteys, sillä ne toteutettiin etänä. Erityisesti yhden osallistujan kohdalla vaikutti huono nettiyhteys haastattelutilanteessa, ja tämän takia tiettyjä asioita on voinut jäädä sanomatta.

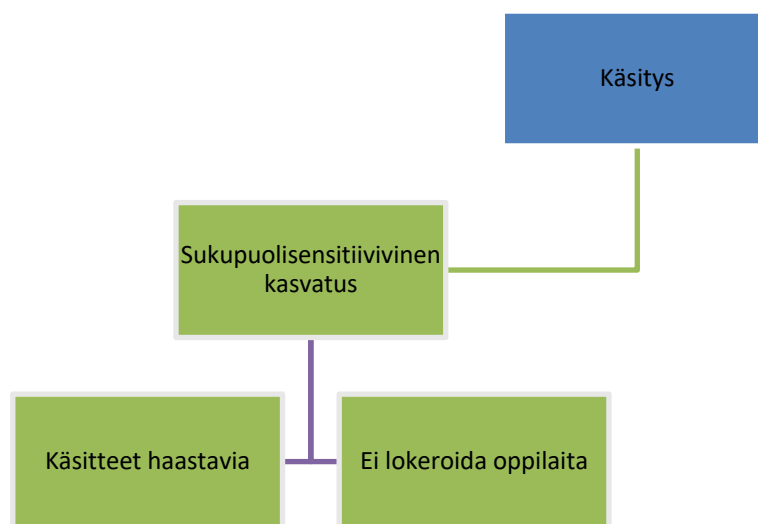
Analyysimenetelmänä teemoittelu on toimiva tässä tutkimuksessa. Kuitenkin teemat ovat tutkijan omaa tulkintaa vastauksista, ja tämän takia luotettavuus saattaa kärsiä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) sekä Puusa ym. (2020) toteavat, että tulkinta riippuu aineistosta, mutta lisäksi tutkijan itsensä tulkinnasta. Tutkija on kertonut avoimesti analyysin etenemisen ja osoittanut sitä myös kuviodien avulla. Tämä lisää avoimuutta analyysiprosessiin ja lukija pystyy tarkastelemaan sitä. Ahosen (1994), Syrjäläisen (1994) sekä Hirsjärven ym. (2009) mukaan, kun lukija pystyy näkemään aineiston analysoinnin selkeästi sekä tarkasti, ei hänelle jää epäselvyyksiä. Tässä luvussa käytiin läpi tutkimuksen osallistujat, menetelmä, aineistonkeruu, aineiston analyysi sekä eettisyyttä ja luotettavuutta. Seuraavaksi perehdytään teemoitteluun tulososiossa.

6 Tulokset

Teemahaastattelu toteutettiin kuudelle eri ikäiselle ja erilaisen uran omaavalle naisopettajalle Teemahaastattelun jälkeen aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Analyysissa pääteemoiksi muodostuivat sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolikasvatus. Ensimmäiseksi esitellään opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Tämän jälkeen käsitellään heidän tapansa toteuttaa käytännössä sukupuolikasvatusta heidän itsensä kertomana.

6.1 Opettajien käsitykset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta

Sukupuolisensitiivinen kasvatus on pääkäsite, jota tässä tutkimuksessa tarkastellaan. Tutkimuksessa on kiinnostuttu siitä, mikä on opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Alla olevasta kuvioista (Kuvio 5) voidaan tarkastella, mitkä alateemat muodostuivat sukupuolisensitiivisen kasvatuksen alle.

Kuvio 5. Teemat aiheesta opettajien käsitykset sukupuolisensitiivisyydestä

6.1.1 Käsitteet haastavia

Yhdeksi alateemaksi muodostui käsitteiden haastavuus, sillä opettajat ilmaisivat sekoittavansa sukupuolisensitiivisen kasvatuksen muihin sukupuolikasvatuksen käsitteisiin tai käsitteitä saattoi olla vaikea ymmärtää. Lisäksi opettajat kokivat, että käsitteet saattavat aiheuttaa liiallista varovaisuutta.

Ensimmäisenä asiana haastattelussa selvitettiin opettajien tietämystä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä sitä, ovatko he kuulleet käsitteestä. Ainoastaan yksi kuudesta opettajasta

(opettaja 4) ei ollut kuullut käsitteestä aiemmin. Hän on työskennellyt opettajana 37-vuotta eli osallistujista kaikista kauiten. Opettaja 5 huomautti vastauksessaan, että hänelle kaikki käsitteen sisällöt eivät ole helppoja selittää. Hän käytti sanaa ”hirveästi” sekä haastattelussa vaikutti epäröivän kertoessaan käsitteestä.

Opettaja 5: ”...Niin kyllä se on niinku sanana on tuttu, mutta tietysti siinä on paljon varmasti sellasia sisältöjä, jotka ei ole niinku osa omaa toimintaa tai niinku omaa sellaista, että tietäisin hirveästi tai niinku pystyisin niinku hirveän kattavasti niinku sitä käsitettä jotenkin purkaa.”

Ainoastaan opettaja 6 vaikutti olevan tietoinen siitä, mitä sukupuolisensitiivinen kasvatusta tarkoittaa. Hän pystyi sen vastauksessaan suhteellisen vakuuttavasti avaamaan.

Opettaja 6: ”Siis kyllä se niinku käsitteenä sukupuolisensitiivisyys on silleen niinku tuttu ja oon kuullut ja sitä niinku miettinyt. Tota haluutsä kuulla mun tulkinnan siitä tai... Joo tai mä mietin just, et mitähän eroo siin on tai jotenki tulee sellanen et toi sukupuolietoinen kasvatusta siin lukeeki et tiedostetaan asiat ja mut sit ku ollaan sukupuolisensitiivisii nii sit niinku ihan oikeasti mietitään aktiivisesti sitä omaa toimintaa vaiks sit niinku opettajana siellä luokassa ja niitä omii ennakkokäsityksii ja sitten niitä stereotyyppioita ja yrittää tietoisesti niistä irti. Ja tiedostaa kaikki sukupuolen moninaisuuden ja sen, et kaikki on omia yksilöitä ja jotain tällaista.”

Opettaja 6:n vastauksesta huomaa, että hän on perehtynyt aiheeseen. Hän vaikuttaa varmalta käsitteen sisällöstä, koska hän halusi kertoa oman tulkintansa sukupuolisensitiivisyydestä. Lopussa hän käyttää ilmaisua ”ja jotain tällaista”, joka saattaa viitata epäröintiin. Hän pohti alussa eroa sukupuolietoisuuden kanssa. Tästä huomaa, että sukupuolikasvatuksen käsitteet saattavat sekoittaa ja se aiheuttaa epäröintiä opettajissa. Jokainen opettajista totesi sukupuolisensitiivisyyden olevan toimiva käsite, vaikka oli myös osa-alueita, jotka aiheuttivat epäröintiä.

Neljä kuudesta opettajasta koki sekoittavansa sukupuolisensitiivisyyden sukupuolen neutraaliuteen. Opettaja 6 toi ilmi sen, että myös hänelle käsitteet ovat välillä haastavia ja niiden raja on kapea. Hänen mukaansa sukupuolen neutraalius on ”överiksi” menoa. Hän siis koki, että sukupuolen neutraalius ei välttämättä ole toimiva. Opettaja 3 sanoi sekoittavansa nämä kaksi käsitettä keskenään. Hän oli kuullut sukupuolisensitiivisistä kasvatuksesta, mutta neutraalius on hänelle käsitteenä tutumpi. Hän kuitenkin kertoi, että sukupuolisensitiivisyys on hänestä laajempi käsite, koska siinä otetaan sukupuolisuus enemmän huomioon. Opettaja 4 kertoi saaneensa kritiikkiä omalta lapseltaan, kun hän käytti sanoja *tyttö* ja *poika*. Tämän takia hän kokee yhdistävänsä sukupuolineutraaliuden sukupuolisensitiivisyyteen. Opettajan 5

mukaan nämä kaksi käsitettä sekoittuvat, koska välillä keskustelussa on keskitytty enemmän sukupuolen neutraaliuteen.

Opettaja 1 toi ilmi, että hänestä sukupuolisensitiivisyyden linjaus on hyvä. Hänen mielestään sukupuolineutraaliudessa on erikoista se, että ruotsin kieleen on esimerkiksi tullut sukupuolineutraali ”hän” sana. Tästä huomiosta voi päätellä, että sukupuolisensitiivisen kasvatuksen käsite voi olla vastaajalle epäselvä. Sukupuolisensitiivisyydessä ei ole kyse siitä, etteikö huomioitaisi sukupuolen moninaisuutta kielessä. Opettaja 2 kertoi, ettei sekoita sukupuolisensitiivisyyttä sukupuolen neutraaliuteen. Hänen mukaansa sukupuolisensitiivisyydessä ollaan sensitiivisiä sukupuolille, kun taas neutraaliudessa se poistetaan kokonaan. Kuitenkin joskus hänen vastauksensa olivat enemmän sukupuolineutraaliuteen nojaavia. Yhdessä vastauksessa hän toi esiin, että käsitteiden mukaan ei saisi ollenkaan lokeroida tyttöjä ja poikia:

Opettaja 2: ”Elikkä ruvetaan liikaa muokkaamaan, että ei saisi niin kuin lokeroida tai esimerkiksi sanotaan, että jos on vaikka selkeästi, vaikka pojat niin sanotusti riehakkaampia luokassa. Niin sä et saa sitten niinku sanoa, että luokan pojat on riehakkaampia, koska heti ajatellaan, että nyt se lokeroi.”

Opettajien vastauksista ilmeni se, että sukupuolen moninaisuutta oli vaikea selittää tai ainakin sen selittämisessä epäröitiin. Ainoastaan kaksi opettajista (opettaja 3 & opettaja 6) vaikutti suhteellisen varmalta kertoessaan käsitteestä. Muut opettajat vaikuttivat sanavalinnoissaan hieman epäröiviltä tai eivät täysin tienneet, mitä käsite tarkoittaa:

Opettaja 5: ”Sukupuolen moninaisuus siis eiks siihen nyt liity juuri kaikki näät eiks siihen liity juuri cis ja trans niinku tällaset kaikki käsitteet. Apua tässä just tulee tämä, kuinka niinku jotenkin silleen tietää kyllä niinku, mutta ei en ole syventynyt asiaan. Et et tota en niinku kyllä osaa nimetä niitä kaikkia, mutta siis, jos jos nää asiat liittyy niin niin sitten on kyllä niinku silleen pääpuolisesti. Ja niinku se julkinen keskustelu julkisen keskustelun kautta niinku tuttuja asioita.”

Opettaja 5 käytti sanaa ”apua” ja kertoi, ettei ollut syventynyt aiheeseen. Hän on aiemmin vastauksissaan ilmaissut aiheen herkkyyden takia pelkäävänsä virheiden tekoa.

Haastattelussa osalle opettajista sukupuoli-aiheet herättivät tunteita. Opettajalla 1 oli osittain väärää tietoa sukupuolen korjausleikkauksista. Hänen mukaansa korjausleikkauksen voi tehdä 15-vuotiaana. Kuitenkin Suomessa korjausleikkauksen voi tehdä 18-vuotta täyttäneelle (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus). Seuraavassa sitaatissa näkee, kuinka aihe herättää hänessä tunteita ja nostaa hänen henkilökohtaista arvomaailmaansa esille.

Opettaja 1: *”Niinku just semmoset, että että sä sä sä niinku lähdet uskomaan jonkun auktoriteetin sanomiin joitain juttuja. Et sä luultavasti olet niinku tällöinen tai tai ruokitaan vaikka kotona sua tietynlaiseksi tai pahimmillaan varmaan koulukin voi ruokkia sua sitten niinku tiettyyn muottiin. Ja ja ja sitten siitä niinku aiheutuu sun niin kun yksilö, niinku tavallaan sun elämälle jotain ihan niinku katastrofaalista tyyliin. Että sä teet 15-vuotiaana joku sukupuolen niinku korjausleikkauksen. Ja ja tuota noin niin sit sä 17-vuotiaana silleen ”ei vitsi mä en halua niinku sen takaisin”.”*

Sanavalintoja ”ruokitaan” ja ”katastrofaalista” tarkastelemalla huomaa hänen olevan tunteellisessa tilassa. Myöhemmin hän kertoi, että seksuaalivähemmistöjen asioita käsitellään nykyään enemmän sekä kristinuskon asema on laskussa. Hän ilmaisi vastauksissaan, että sukupuolen moninaisuudesta opettaminen sekä puhuminen saattaa johtaa siihen, että lapselle ruokitaan tietynlaista muottia. Se voi johtaa esimerkiksi identiteetikriisiin. Hänestä pienten lasten ei tulisi pohtia sukupuolen moninaisuutta eikä hän itsekkään sitä pohdi päivittäin. Hänen mukaansa koulun tulisi ruokkia turvallisuuden lisäämistä sekä mielenterveyden tukemista, eikä sukupuolen moninaisuus välttämättä onnistu tässä. Haastattelussa pohdittiin sitä, että jos sukupuolen moninaisuudesta kerrotaisiin jo pienestä pitäen, niin voisiko tämä vaikuttaa muiden oppilaiden asenteisiin tällaisessa tilanteessa. Siihen opettaja 1 totesi, että se voisi mahdollistaa avarakatseisempaa asennetta muita kohtaan. Opettaja 2 oli sitä mieltä, että ei pidä käsitteistä ylipäättänsä ja hän toikin sen useaan otteeseen haastattelussa esille. Hänen mukaansa käsitteet ovat vaikeita ja saattavat altistaa sille, että niitä toteuttaessa ollaan liian ehdottomia sekä ettei ihmisten omaan arvostelukykyyn luoteta. Lisäksi opettajat kertoivat pelkäävänsä virheiden tekemistä käsitteiden sekä sukupuoliasioiden kanssa yleisesti.

Ainoastaan yksi opettajista (opettaja 5) kertoi kuulleensa sukupuolisensitiivisen kasvatuksen käsitteestä opiskelujen aikana. Hänen mukaansa käsitteitä ei käsitelty kuitenkaan kovinkaan laajasti ja se voi olla syynä vähäiseen tietoon käsitteistä. Muut opettajat olivat kuulleet käsitteestä yleisessä keskustelussa, löytäneet aiheesta tietoa netistä tai oman kiinnostuksen kautta. Opettaja 2 kertoi käsitteen olevan tämän ajan ilmiö, eikä ole siitä kuullut työhön liittyvissä koulutuksissa. Hän koki, että sukupuolikasvatuksen käsitteitä ei tulisi pohtia koulutuksissa, sillä ne saattavat aiheuttaa liiallista varovaisuutta Opettaja 1 totesi, ettei koe tietävänsä tarpeeksi sukupuoliaiheista. Hän ei ollut kuullut aiheesta puhuttavan koulutuksissa eikä niitä ollut tarjottu. Hän koki, että sukupuoliaiheita tulisi pohtia työyhteisössä. Opettaja 4 toi haastattelussa esille sen, että kauemmin alalla olleet opettajat joutuvat itse selvittämään aiheeseen liittyvää tietoa.

6.1.2 Ei lokeroida oppilaita

Yhdeksi alateemaksi muodostui teema nimeltä *ei lokeroida oppilaita*, sillä opettajat kokivat sukupuolisensitiivisyyden mahdollistavan oppilaiden yksilöllisen kohtelun ilman heidän lokeroimistaan. Lisäksi opettajat kokivat, että se mahdollistaisi sukupuolistereotyyppien tarkastelun.

Opettajat olivat sitä mieltä, että sukupuolisensitiivisyydellä edistetään tasa-arvoa tai ainakin sitä tavoitellaan. Opettaja 2 totesi, että siihen käsitteellä varmasti pyritään. Sen tarkoitus olisi huomioida lapset yksilöinä eikä heitä tulisi lokeroida.

Opettaja 2: ”No, sillä varmasti haetaan sellaista tietynlaista tasa-arvosta näkökulmaa, että sekä tytöt että pojat että muunsukupuoliset saisi kasvaa yksilönä ilman, että heitä lokeroidaan mihinkään. Öö ja että heidät otetaan huomioon yksilönä.”

Hänen sanavalinnastaan ”haetaan” huomaa sen, että sukupuolisensitiivisyys käsitteellä pyritään edistämään tasa-arvoa, mutta välttämättä siinä ei onnistuta. Tässä vastauksessa opettaja ei nojaa binääriseen sukupuolijakoon. Tämä kertoo opettajan sensitiivisyydestä huomioida sukupuolivähemmistöt. Opettaja 2 kertoi, että tasa-arvokäsitys on ihmisillä hämärtynyt. Hänen mukaansa tasa-arvo joskus aiheuttaa toisen sukupuolen diskriminoimista. Taas tässä kohtaan hän ajatteli sukupuolista binäärisesti. Hän mukaansa ihmisiä pitäisi kohdella kykyjensä mukaan eikä sukupuolen. Opettaja 1 mukaan sukupuolisensitiivisyys edistää yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksien toteutumista, mutta ei välttämättä tasa-arvoa. Opettaja 3 uskoi sukupuolisensitiivisen kasvatuksen edistävän tasa-arvoa, sillä sen avulla voidaan pohtia tasapuolista palkkausta ja ammattien segregaatiota. Opettajat 5 ja 6 kokivat sukupuolisensitiivisyyden edistävän tasa-arvoa sen takia, ettei oppilaita lokeroitaisi. Opettajan 6 mukaan hyvinvointia sekä tasa-arvoa edistää se, ettei rooliteta sukupuolia kasvatuksessa.

Opettajat kertoivat, että sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla ei lokeroitaisi oppilaita sukupuolen mukaan. Opettaja 1 totesi, että sensitiivisyydellä voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten ryhmät jaetaan.

Opettaja 1: ”... Meidän rehtori esimerkiksi tekee välillä jotain ryhmiä niinku tavallaan ryhmäjakoja, että tytöt ja pojat. Mun mielestä silti meidän koulussa hiukan vähemmän, kun mä sit jossain koulussa kuulin, että siellä on kaikki jakoryhmät silleen, että tytöt ja pojat niinku kaikki jakotunnit. Niinku se on mun mielestä se korostaa aika paljon niinku tätä, että halutaan niinku kasvattaa ehkä niitä tyttöjä juuri tietynlaiseksi tai sitten opettaja ei jaksa niinku sitä stereotyyppisesti hulivilisempää poikayhmää iltapäivällä.”

Tästä vastauksesta huomaa, kuinka opettaja nojaa binääriseen sukupuolijakoon eikä ajattele aihetta sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Hänen mukaansa koulussa saatetaan tehdä jakoryhmiä sukupuolen mukaan, joka saattaa vaikuttaa sukupuolistereotyyppien lisääntymiseen. Opettajan 3 mukaan oppilaita tulisi arvostaa omana itsenään. Hän käytti esimerkkiä siitä, että oppilaita ei tulisi yhdistää myöskään mihinkään diagnoosiin vaan nähdä heidät omina persooninaan. Opettaja 5 koki, että sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla oppilas ei jäisi ”vangiksi omaan sukupuoleensa” ja niihin odotuksiin, mitä se usein lapsille tuottaa. Sana ”vanki” viittaa siihen, että hän kokee sukupuoliin liitetyt odotukset ihmisinä rajoittavina. Hänen mukaansa edelleen on tiettyjä rooleja, joita oppilaat oppivat. Hän käytti esimerkkinä ajatusta siitä, että tytöt ovat hiljaisia ja kilttejä ja pojat taas ottavat tilaa, ovat äänekkäitä sekä aiheuttavat hälinää. Hänen mukaansa oppilaille tulisi tarjota esimerkiksi erilaisia koulutehtäviä persoonan mukaan.

Osa opettajista myös totesi, että sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla voidaan tarkastella sukupuolistereotyyppioita. Opettaja 6 mukaan kaikki oppilaat eivät mahdu niihin rooleihin, joihin heidän oletetaan mahtuvan. Oppilaiden omat polut ja vahvuudet tulisi huomata ilman niiden liittämistä sukupuoleen. Hänen mukaansa heitä ei tulisi lokeroida binääriseen jaon mukaan, vaan hyväksyä heidän oma tapansa ilmaista itseään. Lisäksi hän totesi, että sukupuolisensitiivisyyden avulla voidaan kiinnittää huomiota oppilaiden itsensä esille tuomiin sukupuolistereotyyppioihin. Tämän jälkeen niistä voitaisiin keskustella. Hän sanoi, että sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu, että opettaja tarkastelee omia ennakkokäsityksiään sukupuolista sekä pyrkii niistä aktiivisesti eroon.

6.1.3 Yhteenveto

Opettajien käsitykset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta tiivistyivät kahden alateeman alle, jotka olivat *käsitteet haastavia sekä ei lokeroida oppilaita*. Kuudesta opettajasta ainoastaan yksi ei ollut kuullut sukupuolisensitiivisen kasvatuksen käsitteestä. Yleisesti käsitteiden kanssa pelättiin virheiden tekemistä. Monet epäröivät sukupuolisensitiivisyyden käsitteen kanssa, koska sekoittivat sen muihin sukupuolikasvatuksen käsitteisiin, kuten sukupuolineutraaliuteen. Ainoastaan kaksi kuudesta opettajasta vaikuttivat suhteellisen itsevarmoilta sukupuolen moninaisuuden käsitettä selittäessään. Muille opettajille sen selittäminen tuotti vaikeuksia tai aiheutti epäröintiä. Haastattelussa huomattiin, että sukupuoliteemat tuovat esiin erilaisia tunteita. Kaikki totesivat sukupuolisensitiivisen kasvatuksen olevan hyödyllinen sukupuolikasvatuksessa. Kuitenkin osa koki sen aiheuttavan

liiallista varovaisuutta tai sensitiivisyyttä. Viisi kuudesta opettajasta toivoi enemmän koulutuksia aiheesta. Lisäksi ainoastaan yksi opettajista kertoi, että oli kuullut sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta opiskeluidensa aikana.

Opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta oli se, että sen tehtävänä on olla lokeroimatta oppilaita sukupuolen mukaan. He kertoivat, että sen avulla kiinnitettäisiin huomiota ryhmäjakoisiin tai sukupuolen tuottamiin odotuksiin. Kaksi kuudesta opettajasta lisäsi, että sen tehtävä on tarkastella yhteiskunnassa ylläpidettyjä stereotyyppioita -ja rooleja. Neljä kuudesta opettajasta oli sitä mieltä, että sukupuolisensitiivinen kasvatusta voisi edistää tasa-arvoa. Osa opettajista tarkasteli sukupuolta ainoastaan binäärisen sukupuolijaon mukaan.

6.2 Opettajien toteuttama käytäntö sukupuolikasvatukseen

Toinen tutkimuskysymyksistä liittyi opettajien toteuttamaan sukupuolikasvatukseen. Tässä alaluvussa tarkastellaan, miten he toteuttavat sitä oman näkemyksensä mukaan. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 6) esitellään alateemat sukupuolikasvatukseen. Tämän jälkeen aloitetaan tuloksien esittely alateema kerrallaan.

Kuvio 6. Teemat aiheesta opettajien toteuttama käytäntö sukupuolikasvatukseen

6.2.1 Sukupuolikasvatuksen hajanaisuus

Sukupuolikasvatuksen hajanaisuus alateema muodostui sen takia, että opettajat kokivat sukupuolikasvatuksen tapahtuvan spontaanisti erilaisissa yksilöllisissä tilanteissa. Lisäksi viisi kuudesta opettajasta koki, että heille ei ollut syntynyt sukupuolikasvatukseen toimintamalleja.

Kolme kuudesta opettajasta kertoi, että oli käsitellyt sukupuolen moninaisuutta opetuksessa. Opettaja 3 kertoi opettaneensa aiheesta ihmisen biologiassa. He olivat puhuneet siitä, että on ihmisiä, jotka eivät koe olevansa sitä sukupuolta, joiksi heidät on syntyessään määritelty. He olivat keskustelleet siitä, että sukupuolen voi korjata tällaisissa tilanteissa. Tämän keskustelun jälkeen yksi oppilaista oli lähestynyt opettajaa ja kertonut, ettei koe olevansa sukupuolensa edustaja:

Opettaja 3: ”Niin sitten yks poika oletettu tuli mulle sit sanomaan, et ”hän ei kyllä oikeen tiedä, että kumpi hän on tyttö vai poika. No kyl mä sit sanoin, että ”sinä olet nyt vaan sinä”. Sanoin häntä niinku nimeltä, ”et ei sun tarvii olla yhtään mitään enempää”. ”Et sinä olet sinä”, että tota se on ehkä tärkeintä, että on niinku oma itsensä.”

Tässä hän osoittaa, miten hän tukee sukupuolivähemmistöön kuuluvia oppilaita. Opettaja 2 kertoi, että on opettanut sukupuolen moninaisuudesta terveystiedossa. Tähän kuuluu oman identiteetin rakentaminen ja itsensä löytäminen sekä hyväksyminen. Kolme kuudesta opettajasta totesi, ettei ollut opettanut sukupuolen moninaisuudesta. Opettaja 5 kertoi, ettei ollut käsitellyt sitä vielä oman luokkansa kanssa. Hän oli toiminut opettajana vasta 1 vuoden verran. Opettajat 1 ja 4 eivät olleet puhuneet asiasta ollenkaan oppilailleen.

Sukupuolen moninaisuutta yleensä käsiteltiin enemmän yksittäisissä keskusteluissa kuin opetuksessa itsessään. Opettaja 6 kertoi, että keskustelivat yhteiskuntaopin tunnilla sukupuolivähemmistöistä. Hän kertoi, että pyrkii puhumaan aiheesta ja toivoisi opetuksen tarttuvan oppilaisiin. Hän kertoi, että lähinnä opetus oli keskusteluja silloin, jos aihetta sivutettiin. Hän kuitenkin totesi, että jos oppilailta kysyttäisiin, onko aihetta käsitelty, niin moni vastaisi ”ei”. Tämä siis kertoo, että sukupuolen moninaisuuden käsittely on vähäistä myös hänen itsensä mielestä. Opettaja 5 ilmaisi, että sukupuolikasvatus ei ole arjessa mukana, vaan enemmän yksilöllisissä arkipäiväisissä tilanteissa. Hänelle oli yksi oppilaista tullut kertomaan, ettei ole varma vastaako hänen biologinen sukupuolensa hänen itsensä kokemaa sukupuolta. Hän kertoi, että oli antanut oppilaalle siinä hetkessä tilaa kertoa omasta ajatuksestaan. Hän ei ole aiheeseen palannut enää uudelleen samaisen oppilaan kanssa. Hän kokee, ettei halua palata aiheeseen, jollei se ei tule esille oppilaalta itseltään. Lisäksi sukupuolikasvatuksen toteuttamista tapahtui yksittäisissä tilanteissa opettajien mukaan. Opettaja 1 kertoi, että hän toteuttaa sukupuolisensitiivistä kasvatusta vapaassa toiminnassa. Tämä tarkoittaa hänelle sitä, että hän ei koe lelopäivänä lasten tuomien lelujen olevan sukupuolittuneita. Toisena esimerkkinä hän käyttää näytelmiä ja luisteluesityksiä, joissa lapset saavat itse päättää roolinsa sukupuolesta piittaamatta.

Ainoastaan opettaja 2 kertoi omaavansa toimintamalleja sukupuolen moninaisuuden käsittelyyn, joka saattaa olla todennäköistä terveystiedonopettajalle. Hänen mukaansa aiheesta ei tulisi käydä keskusteluja, koska aihe on herkkä sekä saattaa nostaa paljon tunteita pintaan. Hänen mukaansa varmin tapa aiheen käsittelyyn on se, että opettaja kertoo aiheesta ja oppilaat kuuntelevat. Lisäksi hän koki, että aihetta tulisi käsitellä vasta kahdeksannella luokalla, koska silloin nuoret ovat itse valmiita siihen. Hänen vastauksestaan huomaa, että hän luottaa omaan toimintamalliinsa. Yksi hänen toimintamalleistaan on se, että hän kysyy oppilailta itseltään, millä nimellä he haluavat tulla kutsutuiksi. Hänen mukaansa näin oppilas saa itse löytää itsensä. Hän kertoi, että hän kokee tukevansa nuoren kasvua ja omaa kokemusta itsestään.

Opettaja 2: ”Et esimerkiksi, kun oppilasryhmä tulee, niin siellähän on nimet kaikilla. Se on ihan sama, että lukeeko siellä Pekka ja Pirkko. Niin mä silti kysyin oppilailta, että mikskä sä haluat, että sinua kutsutaan. Jos pirkko sanoo, että hän haluaa olla Nalle, niin sit mä kutsun sitä nalleksi. Elikkä ei ole täysin, niin kuin niin kuin sukupuoleton nimi, nimitys. Elikkä tota, et mä, kyl mä lähden niinku jo siitä, että että tota, mä tuen sitä nuoren kasvua ja kehitystä... Ja ja tota kaikki nää hormonein ja identiteetin ja kaikkien etsiminen. Niin mä haluan siinä tukea, että mä en ole ainakaan se, joka sitten niinku raamitan sen, vaan se nuori löytää sen ihan itse.”

Opettaja kertoi, että on huomannut porukan ulkopuolelle jättämistä silloin, kun on kyseessä sukupuolivähemmistön edustaja. Hän kertoi, että pitää seurata luokkaretkillä tällaisille oppilaille.

Opettajat pyrkivät havainnoimaan oppilaita ja kouluympäristöä sukupuolikasvatuksessaan. He olivat huomanneet oppilaissa sukupuolen kanssa kamppailua, vaikka oppilas ei sitä itse olisi kertonut. Opettaja 4 ilmaisee, että on havainnoinut oppilaiden tapaa tuoda esiin omaa sukupuoltaan. Tämä aiheuttaa hänen käytännön työssään huolehdintaa lasten kaverisuhteista, ja siitä pystyvätkö he puolustamaan itseään. Opettaja 6 kertoi kiinnittävänsä huomiota muiden oppilaiden sanavalintoihin, ettei kukaan vaan kokisi syrjintää tai kiusaamista. Hän kertoi, että opettajana hänen kuuluu puuttua tällaiseen. Opettaja 3 kertoi olevansa sensitiivinen sen suhteen, että havainnoi oppilaita ja heidän tapaansa ilmaista sukupuoltaan.

Haastattelussa kysyttiin kaipaavatko opettajat koulutusta sukupuolen moninaisuuden käsittelyyn sekä sukupuolikasvatukseen. Viisi kuudesta opettajasta sanoi tarvitsevansa jonkinlaista koulutusta aiheeseen. Opettajat kokivat haluavansa konkreettista keinoja sukupuolen moninaisuuden käsittelyyn. Opettaja 3 toteaa, että sukupuoliaiheita voisi käsitellä esimerkiksi draaman avulla tai kuvataiteessa. Opettaja 2 koki, että ei tarvinnut koulutusta

sukupuolen moninaisuuden opettamiseen, koska kertoi omaavansa jo toimintamallin, johon hän itse luottaa.

6.2.2 Sukupuolistereotyyppien -ja roolien vaikutukset

Yhtenä eniten nousseena alateemana esiintyy sukupuolistereotyyppi- ja roolit, sillä opettajat mukaan opetukseen vaikuttaa oppilaan oma persoona. Kuitenkin sukupuolistereotyyppien -ja roolien vaikutuksia huomasi ajoittain opettajien vastauksissa.

Opettajilta kysyttiin, ohjaavatko he oppilaita huomaamaan vahvuuksiaan ilman sukupuolistereotyyppiä -ja rooleja. Jokainen opettajista kertoi eniten tarkastelevansa lapsia heidän vahvuuksiensa ja persoonansa kautta. Opettaja 3 keskittyi ryhmäjoissa ryhmätöitäihin ja oppilaisiin yksilöinä eikä niinkään sukupuoleen. Opettaja 4 totesi, että opetustilanteissa ottaa huomioon oppilaiden vahvuudet eikä sukupuolella ole tekemistä sen kanssa. Opettaja 5 kertoi, että on keskustellut oppilaiden kanssa siitä, että sukupuolen ei tulisi vaikuttaa mielenkiinnonkohteisiin. Opettajan 2 mukaan opettajat eivät yleensä lokeroi oppilaita sukupuolen mukaan. Opettajat kokivat, että heidän ei ole tarvinnut muuttaa opetustaan sopimaan sukupuolivähemmistöille, sillä heidän opetuksensa on yleisesti suunnattu kaikille ja siinä huomioidaan yksilöt. He totesivat, että enemmän ovat joutuneet pohtimaan esimerkiksi sanavalintojaan opetuksessa.

Opettajat ilmaisivat joitakin tilanteita, joissa opettajat, vanhemmat tai oppilaat itse saattavat nojata stereotyyppisiin. Opettajan 1 mukaan oppilaisiin vaikuttaa tietynlaiset roolitukset, joita kotona lapsille opetetaan. Hänen mukaansa kaikki oppilaat esimerkiksi siivoavat, vaikka oppilas saattaisi todeta, että kotona heillä siivoaa äiti. Opettajan 6 sekä opettajan 4 mukaan edelleen poikia koskevissa riitatilanteissa opettajat sekä vanhemmat saattavat todeta, että ”pojat on poikia”. Heidän mukaansa stereotyyppistä sanontaa käyttämällä ei keskitytä ongelmaan. Opettaja 6 kertoo, ettei myöskään anna tällaisten stereotyyppien vaikuttaa riitatilanteita ratkoessa. Hänen mukaansa uralla kauemmin toimineet opettajat saattavat ylläpitää tällaisia sukupuolistereotyyppiä. Opettaja 3 kertoo, että haastaa oppilaiden omia kommentteja sukupuolen moninaisuudesta. Tämä hänen mukaansa herättelee keskustelua siihen, että ovatko nämä oppilaiden omia ajatuksia. Hänen mukaansa hänen oman luokkansa oppilaille on avarakatseisempi näkökulma sukupuolen moninaisuudesta, sillä he ovat keskustelleet sukupuolen moninaisuudesta jo useasti. Tämän hän huomaa erityisesti silloin, kun hän keskusteleo muiden luokkien oppilaiden kanssa. Hänen mukaansa heiltä saattaa kuulla mustavalkoisia ajatuksia sukupuolen moninaisuudesta.

Opettajat pohtivat, missä tilanteissa heillä itsellään saattaa näkyä stereotyyppiset tavat kohdella oppilaita. Opettaja 5 kertoo, että riitatilanteita sovittaessa hänellä on toisinaan erilainen toimintatapa poikien ja tyttöjen kanssa. Hän saattaa olla näissä tilanteissa lempeämpi tyttöjä kohtaan ja poikia kohtaan jäməkämpä. Hänen mukaansa sen tarpeellisuutta tulisi aktiivisesti tarkastella ja reflektoida. Lisäksi opettaja 5 kertoi, että ei halua aina antaa stereotyyppistä palautetta oppilaiden käytöksestä. Opettaja 3 sanoi nojautuvansa välillä stereotyyppisiin ajatuksiin tyttöjen ja poikien käytöksestä. Hän totesi, että oppilaat ovat myös kommentoineet asiasta hänelle. Hän kertoi tarkastelleensa omaa tapaansa kohdella oppilaita tämän jälkeen. Hän kertoi kohtelevansa oppilaita yksilöinä. Opettaja 1 kertoi, että välillä on vaikeaa reagoida muiden lasten kommentteihin, jos oppilas ei olekaan sukupuolelleen tyyppinen. Seuraavassa aineistoesimerkissä hän kertoo sukupuolittavansa oppilaita, vaikka se ei olisi tarpeellista. Hän kuitenkin toteaa, että voisi kutsua oppilaita sukupuolineutraalimmalla tavalla.

Opettaja 1: "Et mä oon tosi usein niinku kielissä vuodesta toiseen käyttänyt jotain "good morning boys and girls" tai "god moron flickor och poikkar" ja tällaisia näin. Nyt mä oon niinku ruvennut miettimään, että ehkä mä käytänkin "elever" ja niinku jotain "students" ja tämmöisiä tavallaan, et sit mun ei tarvi niinku siinä tavallaan sitä hokea sitä, kun sillä ei ole niinku tossa kohtaa niinku mitään merkitystä, kun ne vaan istuu siellä."

Opettaja 1 totesi myöhemmin haastattelussa joskus jakavansa liikuntajonoja sekä lauluosioita sukupuolittain. Hän kuitenkin totesi, että tällaisissa tilanteissa se ei ole tarpeellista.

Opettajat ilmaisivat välillä työtötelevänsä ja pojittötelevänsä oppilaita. Opettaja 2 kertoi tekevänsä sen sensitiivisesti.

Opettaja 2: "Mutta kotitaloudessa, öö tulee ehkä, mä olen silloin kun seiskan ryhmä alkaa tai uus ryhmä alkaa, niin mä olen vähän varovainen sen kanssa, että mun täytyy ensin oppia se persoona tuntemaan. Mä en ensin lokeroi, mutta jos esimerkiksi opetusryhmä on sellainen, että siellä selkeästi on perinteisiä poikia ja tyttöjä niin mä saatan sanoa, että "tytöt, te voitte jo lähteä välitunnille". Elikkä siis nimittäin ja näin. Tai, että "pojat oottehan te muistanut laittaa uunin päälle". Elikkä se tulee joissakin nimityksissä ihan sillain. Mutta mutta, ei se, ei se muodosta minkään asteista estettä niin kuin, että siis edelleenkin kohtaan yksilönä."

Tämän jälkeen hän kertoi kohtaavansa oppilaat lopulta yksilöinä. Opettaja 2 pohti haastattelussa keittiöiden ryhmäjakoja kotitalouden tunnilla. Hänen mukaansa ryhmäjaossa toimii se, että ryhmistä löytyy muitakin saman sukupuolen edustajia. Opettaja 3 totesi olevansa vanhankansan opettaja, koska edelleen kutsuu oppilaita tytöiksi ja pojiksi. Hän

kuitenkin kertoi, että he ovat puhuneet useaan otteeseen oppilaiden kanssa siitä, että lapsia ei saisi enää lokeroita sukupuolittain. Tähän hän saattaa vastata huumorilla:

Opettaja 3: ”Sanoin yksille tytöille ”nyt tytöt kunnolla” niin sitten ”Ei, mistä sä tiedät, että jos me ei, vaikka oltaisiinkin, vaikka muunsukupuolisia”. Mä sanoin sit et ”nyt muunsukupuoliset olkaa hiljaa”. Ja tänään ruokalassa sitten ”no niin pojat pistäkääpäs vauhtia”, kun siinä oli vaan pelkkiä poikia. Niin heti siellä sitten joku sanoi, että ei saanut sanoa enää pelkkiä poikia. Mä sitten sanoin, että ”noniin nyt neutraalit henkilöt menkää”.”

Myös opettaja 4 kertoi työtötelevänsä ja pojittölevänsä edelleen oppilaita. Hän kertoi sen olevan vanha jäännö, johon varmasti vaikuttaa hänen ikänsä sekä pitkä opettajan uransa. Hän kuitenkin pyrkii puhuttelemaan oppilaita nimillä. Hän kertoi, että hänen opiskeluaikanaan kasvatust on painottanut enemmän sukupuolittamista. Hänen mukaansa vanhoja opittuja toimintamalleja on vaikeaa muuttaa.

6.2.3 Yhteenveto

Toisena tutkimuskysymyksenä oli opettajien toteuttama sukupuolikasvatust. Toimintamallit olivat hajanaisia sekä sukupuolikasvatust tapahtui lähinnä yksittäisissä tilanteissa. Erityisesti sukupuolen moninaisuuden opettaminen oli suhteellisen vähäistä. Kolme kuudesta opettajasta kertoi, ettei ollut opettanut sukupuolen moninaisuudesta. Opettajat kertoivat joitakin tilanteita, joissa ovat opettaneet sukupuolen moninaisuudesta tai tukeneet sukupuolivähemmistöön kuuluvia oppilaita. Yksi opettajista oli varma omasta toimintamallistaan. Hän kertoi, ettei keskustele aiheesta oppilaiden kanssa, koska aihe on herkkä. Viisi kuudesta opettajasta koki, että tarvitsisi enemmän koulutust sukupuolen moninaisuuden opettamiseen. Yhden opettajan mukaan sukupuolen moninaisuudesta opettaminen mahdollistaa oppilaille avarakatseisemman ajatusmaailman.

Opettajat kertoivat kohtelevansa oppilaita enemmän yksilöinä kuin sukupuolensa edustajina. Osa sanoi, että koulussa opettajat, vanhemmat sekä oppilaat itse saattavat ylläpitää sukupuolistereotyyppioita. Lisäksi opettajat kertoivat toisinaan sukupuolittavansa oppilaita tai tarkastelevansa sukupuolia stereotyyppisesti. Yhtenä osana heidän sukupuolikasvatustaan oli myös oppilaiden sukupuolen ilmentämisen havainnoiminen tai heidän stereotyyppisten ajatusmaailmojensa kyseenalaistaminen. Opettajat kertoivat, että heidän opetuksensa kuuluu kaikille.

7 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa selvitettiin vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen oli opettajien käsitys sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja toinen oli opettajien toteuttama käytännön sukupuolikasvatus heidän itsensä kertomana. Seuraavaksi esitellään tuloksista ilmenneitä johtopäätöksiä. Tämän jälkeen perehdytään tutkimuksen luotettavuuteen ja lopuksi esitellään jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotukset.

7.1 Johtopäätökset

Tässä luvussa pohditaan syvemmin tuloksista ilmenneitä johtopäätöksiä. Johtopäätöksiä tarkastellaan yhdessä aiemmin esiteltyjen tutkimuksien ja tutkimuskirjallisuuden kanssa. Johtopäätökset on jaettu kahteen osaan tutkimuskysymysten mukaan eli opettajien ajatuksia sukupuolisensitiivisyydestä sekä opettajien toteuttama sukupuolikasvatus.

7.1.1 Opettajien ajatuksia sukupuolisensitiivisyydestä

Ensimmäiseksi tutkimuksessa ilmeni, että opettajien oli vaikea selittää sukupuolikasvatuksen käsitteitä tai he eivät olleet kuulleet käsitteistä koskaan. Opettajille ei ollut tarjottu työn puolesta koulutuksia sukupuolikasvatukseen liittyen. Kaikista vähiten aikaa alalla ollut opettaja kertoi, että opettajankoulutuksessa ei ole sukupuoliaiheista juurikaan puhuttu. Myös Lehtonen (2023) on todennut, että sukupuolikasvatus on varsin vähäistä opettajankoulutuksessa. Osa opettajista vaikutti varmemmilta käsitteistä puhuttaessa sekä heillä oli kattavaa tietoa sukupuoliaiheista. He olivat tutustuneet näihin aiheisiin omalla vapaa-ajallaan tai työn ulkopuolisilla kursseilla. Lahelman (2006) mukaan yksilöistä tulee sukupuolisensitiivisiä koulutuksen avulla eikä se ole synnynnäinen kyky. Tämän takia olisi tärkeää tarjota opettajille koulutuksia sukupuolikasvatuksesta.

Toisena johtopäätöksenä ilmeni, että koulutuksen vähäisyys aiheuttaa sukupuolikasvatuksen käsitteiden keskenään sekoittumista. Useat opettajista kertoivat vastauksissaan sekoittavansa sukupuolisensitiivisyyden sukupuolineutraaliuden kanssa. Jääskeläinen ym. (2015) totesivat, että sukupuolisensitiivisyydellä on tietynlainen stigma, jonka mukaan käsite korostaa sukupuolten eroja. Lisäksi entisissä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotettiin enemmän sukupuolen neutraaliutta (Rokka 2011). Nämä saattavat olla vaikuttavia tekijöitä niiden keskenään sekoittamiseen. Uusimmassa, lähes 10 vuotta voimassa olleessa opetussuunnitelmassa, puhutaan kuitenkin sukupuolitietoisuudesta. Tämän takia olisi siis

tärkeää tarjota opettajille koulutusta sukupuoliteemoihin, jotta he olisivat ajan tasalla olevia sukupuolikasvattajia.

Kolmas päätelmä tutkimuksen mukaan on, että sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella voitaisiin edistää sukupuolten tasa-arvoa. Opetussuunnitelman mukaan koulussa tulisi tehdä töitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi sekä auttaa oppilaita löytämään omat polkunsaa ilman sukupuolirooleja (POPS 2014). Osa opettajista kuitenkin totesi, että välttämättä sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella ei edistetä tasa-arvoa. Syitä tähän oli tasa-arvo käsitteen laajuus sekä se, että yhteiskunnassa ollaan nykyään liian sensitiivisiä sukupuolia kohtaan. Sukupuolisensitiivisyyden yksi tehtävistä on pyrkiä työskentelemään aktiivisesti kaikille tasa-arvoisemman elämän puolesta (Tyttöjen talo).

Neljäs johtopäätös tutkimuksen tulosten osalta on, että sukupuoli-aiheissa saatetaan pelätä virheiden tekemistä. Yksi opettajista ei halunnut pitää kameraa päällä haastattelun aikana, koska silloin vaikeasta aiheesta voi olla helpompi puhua. Opettajat ilmaisivat rehellisesti haastattelussa, etteivät halua tehdä virheitä sukupuoli-aiheista puhuessa. Sukupuoliteemat nostivat myös tunteita esille, joka oli osittain oletettavaa. Huuska ja Karvinen (2012) totesivat, että sukupuolen moninaisuudesta on vaikea puhua, koska olemme oppineet, ettei siitä saa puhua. Tutkimuksessa ilmeni, että osittain sukupuolen moninaisuudesta oli väärää tietoa. Huotarinen ym. (2011) tutkimuksen mukaan nuoret toivoivat, että vääristöyksiin käsityksiin sukupuolista tulisi puuttua. Olisi siis tärkeää antaa oikeaa tietoa opettajille tästä aiheesta sekä saada heidät ymmärtämään sukupuolikasvatuksen tärkeys.

Viimeinen päätelmä on, että sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella voidaan mahdollistaa, ettei oppilaita lokeroida sukupuolen mukaan. Myös Blomqvist ym. (2020) totesivat, että sukupuolisensitiivisyyden avulla luotaisiin turvallisempaa tilaa kaikille. Opettajat kokivat, että sukupuolisensitiivisen kasvatuksen avulla oppilaat voisivat löytää mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia nojaamatta omaan sukupuoleensa. Osa opettajista kertoikin, että oppilaat saattavat nojata joskus stereotyyppisiin oletuksiin sukupuolista. Houstonin (1985) määritelmässä sukupuolisensitiivisyys on erityisesti sukupuolistereotyyppien kriittistä tarkastelua ja sen avulla voidaan keskustella sukupuolikysymyksistä. Osa opettajista totesi, että sukupuolisensitiivisyyden avulla voitaisiin tarkastella sukupuolistereotyyppioita – ja rooleja.

Tutkimuksen mukaan koulutusta sukupuolikasvatuksen käsitteistä tarvitaan lisää sekä työssä oleville opettajille että opettajaopiskelijoille. Koulutus voisi lisätä opettajille itsevarmuutta sukupuoli-aiheisiin liittyen ja helpottaa aiheesta keskustelua oppilaiden kanssa. Lisäksi

opettajat tiedostaisivat sukupuolikasvatukseen liittyviä odotuksia. Samalla voidaan jakaa oikeaa tietoa sukupuolen moninaisuudesta ja siten lisätä avarakatseisuutta aiheeseen. Näin voitaisiin tarjota myös oppilaille turvallisempaa tilaa puhua ajatuksistaan liittyen sukupuolen moninaisuuteen. Sukupuolisensitiivinen kasvatusta voisi olla toimiva käytäntö tasa-arvoiseen kasvatukseen.

7.1.2 Opettajien toteuttama sukupuolikasvatusta

Ensimmäiseksi tutkimuksessa ilmeni, että sukupuolikasvatusta ei ollut aina suunniteltua. Sukupuolikasvatusta useimmiten toteutettiin spontaanisti yksittäisissä tilanteissa. Opettajat olivat lähinnä keskustelleet aiheesta oppilaiden kanssa. Suurin osa oli käsitellyt sitä, jos aihetta oli sivutettu tai se oli tullut esille oppilaiden itsensä kautta. Tästä herää kysymys, että onko tämä riittävää sukupuolikasvatusta. Lahelma (2006) on todennut, että sukupuoliteemoja olisi tärkeää käsitellä koulussa. Yhdelle opettajista oikea toimintamalli oli oppilaille aiheesta kertominen. Hänen mukaansa siitä ei tulisi keskustella, sillä aihe on hyvin herkkä. Kuitenkin tutkimuksessa ilmeni, että niin uralla vähemmän aikaa olleilla kuin myös pidempään opettajana työskennelleillä ei ollut syntynyt laajoja toimintamalleja. Yksi opettajista toi esille, että aihetta voi käsitellä esimerkiksi draaman avulla tai kuvataiteessa. Tästä huomaa, että toimintamalleja voisi lisäksi laajentaa. Lehtosen (2023) mukaan opettajat eivät välttämättä edistä sukupuolen moninaisuuden tukemista, koska eivät ole saaneet siihen riittävästi koulutusta. On siis selvää, että ratkaisu olisi koulutuksen tarjoaminen. Erilaisia toimintamalleja voisi olla sensitiiviset kasvatuskäytännöt, erilaiset materiaalit sekä työtavat, jotka tuovat sukupuolen moninaisuutta näkyville ja opettavat arvostamaan sitä (POPS 2014; Huuska & Karvinen 2012). Opettajat myös itse toivoivat, että sukupuoliasioista puhuttaisiin työyhteisön kesken.

Toisena johtopäätöksenä ilmeni, että sukupuolen moninaisuudesta ei välttämättä opetettu ollenkaan. Yksi opettajista totesi, että sukupuolen moninaisuudesta opettaminen saattaisi olla hämmentävää. Hän ei kokenut kovinkaan tarpeelliseksi opettaa sukupuolen moninaisuudesta. Huotarinen ym. (2011) tutkimuksen mukaan todettiin, että jos opettaja vaikenee sukupuolivähemmistöjen asioista, se välittää hyväksyvää ajatusta syrjintää kohtaan. On siis tärkeää, että jokainen opettaja opettaisi sukupuolen moninaisuudesta. Opetuksen tulisi tukea moninaisuuden kunnioittamista, mutta siitä opettaminen voi olla hankalaa, sillä sitä harjoitellaan vielä (POPS 2014; Huuska & Karvinen 2012). Oli siis oletettavaa, että opettajat kokevat sukupuolen moninaisuuden vaikeaksi aiheeksi. Toisaalta Huuskan ja Karvisen teos

on yli 10 vuotta vanha eli voisi olettaa, että sukupuolen moninaisuuden opettaminen olisi laajempaa. Huotarinen ym. (2011) tutkimuksessa sekä Lehtosen (2023) artikkelissa todetaan, että oppilaat kokevat, ettei sukupuolivähemmistöistä juurikaan puhuta. Tämä siis edelleen osittain pitää paikkaansa joidenkin opettajien kohdalla. Yksi opettajista oli toiminut uralla vasta vuoden verran, eikä siksi ollut vielä kertonut käsitelleensä aihetta. Toiset opettajista olivat olleet uralla kauan aikaa. He totesivat, että sukupuolikasvatus on heidän opiskeluaikanaan ollut erilaista. Myös ne opettajat, jotka olivat käsitelleet sukupuolen moninaisuutta opetuksessaan, kokivat ettei se ollut riittävää. Osa opettajista oli käynyt keskustelua sukupuolen moninaisuudesta oppilaiden kanssa. He eivät kertoneet, että olisivat kokeneet niissä tilanteissa epävarmuutta. Sukupuolen moninaisuudesta opettaminen ei siis aiheuttanut kaikissa opettajissa epävarmuutta.

Neljäs päätelmä oli, että sukupuolittamista edelleen toteutettiin. Sitä kuitenkin osattiin tarkastella sensitiivisesti. Opettajat kertoivat toisinaan työtötelevänsä ja pojittelevansa oppilaita. Heidän näkemyksensä sukupuolikasvatuksesta oli se, että näin ei saisi tehdä. Sukupuolikasvatus on kuitenkin laajempi asia, kuin tämä. Sukupuolisensitiivisyydessä on tärkeää, että sukupuoli huomioidaan silloin, kun sillä on merkitystä (Martin 1981). Jos opettajat työtötelevät ja pojittelevat oppilaita ei se ole ongelmallista, kunhan se tehdään sensitiivisesti ja tukien oppilaan omaa sukupuolikokemusta. Opettajat sanoivatkin, että ovat kiinnittäneet siihen huomiota. Lisäksi opettajien vastauksissa ilmeni, että he saattoivat tarkastella sukupuolta binäärisesti. Lehtosen (2023) mukaan oppilaiden kokevat, että kouluissa käytetään binääristä sukupuolijakoa. Se näkyi toisinaan myös tässä tutkimuksessa. Toisaalta osa opettajista osasi huomioida sukupuolivähemmistöt. Yleensä ne opettajat, jotka olivat pohtineet asiaa enemmän, osasivat usein huomioida laajemmin sukupuolen moninaisuutta. Siksi aiheesta tulisi puhua avoimesti sekä tarjota siitä koulutuksia.

Viides johtopäätös tutkimuksessa oli, että huomattiin avoimen keskustelun sukupuolen moninaisuudesta aiheuttavan oppilaille turvallisuutta puhua sukupuolikokemuksestaan. Opettajat kertoivat joitakin tilanteita, joissa oppilaat olivat ilmaisseet, etteivät olleet varmoja omasta sukupuolestaan. Nämä tilanteet olivat saattaneet tapahtua sen jälkeen, kun aiheesta oli puhuttu tunnilla. Avoin keskustelu on ratkaisu siihen, että sukupuolivähemmistöön kuuluvat oppilaat pystyvät sanoittamaan kokemuksiaan (Blomqvistin ym. 2020). On siis tärkeää opettaa oppilaille sukupuolen moninaisuudesta ja puhua aiheesta, jotta se mahdollistaa turvallisen tilan puhua kokemuksistaan. Näin opettajien on helpompi huomioida oppilasta yksilöllisesti ja tukea häntä. Samainen opettaja oli huomannut muutoksia oppilaissaan ja

heidän ajatusmalleissaan sen jälkeen, kun hän oli opettanut sekä keskustellut aiheesta oppilaiden kanssa. Hänen mukaansa oppilaat ovat nyt avarakatseisempia sekä hyväksyvät erilaisuutta paremmin. Myös muut opettajat ilmaisivat, että jos sukupuolen moninaisuudesta puhuttaisiin enemmän, niin saattaisi se avartaa oppilaiden ajatusmaailmoja. Jääskeläinen ym. (2015) mukaan sukupuolen moninaisuutta tulee arvostaa ja tukea, sillä se vaikuttaa lapseen myönteisesti. Sukupuolen moninaisuudesta tulee tarjota koulutusta sekä tietoa, jotta kaikki yksilöt kokevat itsensä hyväksytyksi (Wells ym. 2012).

Kuudes päätelmä oli, että opettajat itse saattoivat ajatella sukupuolista stereotyyppisesti tai kohdella sukupuolenedustajia eri tavoin. Yksi opettajista koki, että välillä hänen oli vaikea reagoida oppilaiden kommentteihin silloin, kun oppilas ei ollut tyypillinen sukupuolensa edustaja. Yksi opettajista totesi, että saattaa konfliktitilanteita selvittäessä olla poikia kohtaan jämäkämpi ja taas tyttöjä kohtaan lempeämpi. Lehtosen (2023) mukaan sukupuolten tasa-arvolle on tärkeää tunnistaa esimerkiksi feminiinisuuden ja maskuliinisuuden teoreettista rakentumista. On siis hienoa, jos opettajat pystyivät tunnistamaan omia stereotyyppisiä ajatuksiaan. Opettajat osasivat lisäksi kertoa tilanteita, jossa muut opettajat, oppilaat tai vanhemmat ylläpitivät tietynlaisia sukupuolirooleja – ja stereotyyppioita. Tämä voi olla haitallista, sillä yhteiskunnassamme ylläpidetyt stereotyyppiat sukupuolista saattavat aiheuttaa lapsissa ajatusta siitä, että on tarkoin määrättyjä tapoja olla sukupuolensa edustaja (Jääskeläinen ym. 2015). Se voi lopulta johtaa esimerkiksi muiden lasten käyttäytymisen kopiaamiseen (Huuska & Karvinen 2012).

Seitsemäntenä johtopäätöksenä ilmeni, että opettajat kokivat persoonalla olevan enemmän väliä kuin sukupuolella. Yksi opettajista kertoi, että ryhmäjoissa tarkastellee oppilaiden vahvuuksia eikä sukupuolia. Opettajat kertoivat myös erilaisia tapoja, miten he tarkastelevat oppilaita sensitiivisesti. He olivat esimerkiksi itse huomanneet oppilaissa kamppailua oman sukupuoli-identiteettinsä kanssa sekä sen jälkeen pohtineet, miten voivat huomioda oppilasta paremmin. He kertoivat kiinnittävänsä huomiota sanavalintoihinsa sekä siihen, millä nimillä oppilaita kutsuvat. Kasvatuksessa on tärkeää olla sensitiivinen lapsen omalle tavalle ilmentää omaa sukupuoltaan sekä myötäelää lapsen kanssa. (Ylitapio-Mäntylä 2012a; Huuska & Karvinen 2012.)

Toimintamallien vähäisyyden takia ilmeni, että koulutusta sukupuolikasvatukseen tarvitaan lisää. Koulutus voisi mahdollistaa opettajaopiskelijoita sekä työssä olevia opettajia löytämään johdonmukaisempia toimintamalleja sukupuolikasvatukseen. Johdonmukaisilla

toimintamalleilla voidaan tukea laajemmin sukupuolen moninaisuutta. Oppilaille voitaisiin tarjota turvallinen sekä avoin ympäristö puhua omista sukupuolikokemuksistaan sekä rakentaa omaa sukupuoli-identiteettiään. Lisäksi toimintamallien avulla voitaisiin kiinnittää enemmän huomioita sukupuolistereotypioihin sekä rooleihin. Kun sukupuolistereotyytiat -ja roolit huomataan, voidaan tarjota tasa-arvoisempaa ja sukupuolittamiselta vapaampaa kasvatusta sekä opetusta. Tutkimuksessa huomattiin avoimen keskustelun sukupuolen moninaisuudesta niin oppilaiden, kun opettajienkin kesken mahdollistavan sukupuolivähemmistöjen laajempaa huomioimista sekä avarakatseisempaa ajatusmallia aiheesta.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tässä aluvussa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta, jotta pystytään näyttämään lukijalle totuudenmukainen näkemys raportista. Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto on teemoiteltu. Teemoittelun pohjalta tutkija on kirjoittanut tuloksista raportin sekä johtopäätökset. Teemoittelu itsessään vaikuttaa siihen, miten tutkija on tulkinut aineistoa. Seuraavaksi esitellään erilaisia luotettavuuteen liittyviä tekijöitä.

Tässä tutkimuksessa on syytä tarkastella tutkijan puolueettomuutta. Puolueettomuudella viitataan siihen, että vaikuttaako tutkimuksessa tutkijan oma sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asema, kansalaisuus tai jonkin muu vastaava asia tutkimuksen tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018). Analyysiin varmasti osittain vaikuttaa tutkijan omat lähtökohdat, sillä tutkija kokee sukupuolien tasa-arvon ja sukupuolikasvatuksen erittäin tärkeäksi sekä välttämättömäksi osaksi opettajan työtä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei pysty olemaan täysin puolueeton, sillä tutkimus on tehty tutkijan omien tulkintojen perusteella. On vaikea tietää vaikuttaako tutkijan ennakkoluulot vastauksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tutkimuksessa on kirjoitettu aineiston analysointimenetelmä mahdollisimman tarkasti, jotta se on selvää lukijalle ennen tuloksien tarkastelua. Lisäksi tutkimuksessa on käytetty monipuolisesti sitaatteja avaamaan lukijalle tuloksia selkeämmin.

On mahdollista, että tutkija on jättänyt jotain tärkeitä asioita analysoimatta tai tutkimatta, sillä tutkija vaikuttaa aina jollain tavoin tuloksiin sekä virheiltä ei voida välttyä. Puusan ym. (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa lukijan tulee kuitenkin tietää, että tuloksiin vaikuttaa aina tutkijan omat ratkaisut. Tämän takia raportissa on keskitetty ilmaisemaan mahdollisimman tarkasti sekä kaikille ymmärrettävästi tulokset. Tulososiossa on käytetty kuvioita selkeyttämään teemoittelua, jotta lukijalle se olisi paremmin ymmärrettävissä.

Sitaattien hyödyntäminen ja lukijalle ymmärrettävän käsitteistön käyttö lisää luotettavuutta (Eskola & Suoranta 1998).

Tutkimuksen tuloksiin saattaa vaikuttaa se, että tutkimuskysymykset vaihtuivat prosessin aikana. Käytännön sukupuolikasvatusta ei painotettu niin paljon osallistujille ennen tutkimusta. Se voi olla myös mielenkiintoista sen takia, että opettajat eivät olleet pohtineet aihetta niin paljoa ennen tutkimusta. Tämä voi siis olla hyvä sen kannalta, että saatiin mahdollisimman aitoja vastauksia. Tämä onkin yksi laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre, että tutkimusongelmat saattavat muuttua prosessin aikana (Eskola & Suoranta 1998). Tutkimuksen luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että opettajien toteuttama käytännön sukupuolikasvatus oli heidän oma näkökulmansa ja heidän itsensä kertomaa. Pitää siis muistaa, että se on heidän oma näkökulmansa siihen.

Luotettavuuteen vaikuttaa se, että johtopäätökset ovat tutkijan itsensä omaa tulkintaa tuloksista. Toisaalta tulokset sekä johtopäätökset on kerrottu mahdollisimman tarkasti, selkeästi sekä ymmärrettävästi lukijalle. Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että tämän on tutkija velkaa lukijoille ja se parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää pystyä selittämään tarkasti, mitä analyysissä sekä sen jälkeen on tehty (Eskola & Suoranta 1998). Raportissa on pyritty selittämään mahdollisimman tarkasti, mitä opettajat ovat sanoneet sekä miten sitä on tulkittu. Lisäksi johtopäätöksissä tuloksia on vertailtu aiempien tutkimuksien kanssa. Raportissa on käytetty sellaista käsitteistöä, joka on selitetty aiemmin tutkimuksessa. Tämä lisää lukijan varmuutta ymmärtää, mitä tutkimuksessa halutaan kertoa ja se on ymmärrettävää sellaisille, joille aihe ei ole aiemmin tuttu.

Tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta on pyritty tarkastelemaan jatkuvasti koko tutkimuksen ajan. Analyysin luotettavuutta sekä eettisyyttä on tarkasteltu menetelmäosiossa. Tutkimuksen kokonaisvaltaisempaa luotettavuutta tässä alaluvussa. Tämän avulla tutkija tarkastelee tekemänsä työtä jatkuvasti ja on läpinäkyvä koko prosessin ajan. Vielä viimeiseksi tarkastellaan jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotuksia.

7.3 Jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotukset

Tutkimuksessa ilmeni, että opettajat kokivat sukupuolikasvatuksen olevan sukupuolineutraalia. Tämä kertoo siitä, että muutos sukupuolineutraalista perusopetuksen opetussuunnitelmasta sukupuolitietoiseen ei ole tapahtunut sujuvasti. Olisi mielenkiintoista

tutkia, miten opettajia on informoitu sukupuolineutraaliuden muutoksesta sukupuolitietoiseksi. Olisi kuitenkin tärkeää, että opettajille tarjottaisiin koulutuksia opetussuunnitelman muutoksista, jotta se ei jäisi yksin heidän kontolleen. Yleensä opettajilla jääkin vastuu itsensä sekä työnsä koskevassa pohdinnassa ja uusiutumisessa yhteiskunnallisen murroksen takia (Syrjälä 1994). Koulutuksen vähäisyys nousi tässä tutkimuksessa usein esille. Opettajille ei ollut tarjottu koulun puolesta koulutuksia sukupuolikasvatukseen ja myös luokanopettajaopinnoissa huomattiin sen olevan vähäistä. Olisi tärkeä tutkia, miksei tällaisia koulutuksia ole tarjolla. Tutkimusta voidaan myös hyödyntää luokanopettajaopiskelijoiden koulutuksen kehittämiseen. Olisi tärkeää, että tulevat luokanopettajat sekä jo opettajina työskentelevät olisivat valveutuneita sukupuoleen liittyvissä aiheissa.

Tässä tutkimuksessa ilmeni eroja sukupuolikasvatuksen toteuttamisessa. Olisi mielenkiintoista havainnoida, millaisia toimintamalleja opettajilla siihen on sekä millaisia keskusteluja he aiheesta käyvät oppilaiden kanssa. Tuloksia voisi sen jälkeen vertailla opettajien uran pituuden kanssa. Tässä tutkimuksessa yksi opettajista luotti täysin omaan toimintamalliinsa, kun opetetaan sukupuolen moninaisuudesta. Tällaisessa tilanteessa voisi tutkia, miten oppilaat itse kokevat hänen opetuksensa. Opettajat kertoivat, että oppilaat olivat lähestyneet heitä ja kertoneet kyseenalaistavansa biologista sukupuoltaan. Olisi kriittistä selvittää, miten opettajat ovat onnistuneet tukemaan näitä oppilaita koulussa. Tätä voitaisiin tutkia niin opettajien kuin oppilaidenkin näkökulmasta. Tällaisen tutkimuksen avulla voitaisiin saada tietoa siitä, miten sukupuolivähemmistöön kuuluvat oppilaat haluaisivat tulla tuetuiksi koulussa. Tähän tutkimukseen ei osallistunut miehiä tai sukupuolivähemmistöön kuuluvia opettajia. Sukupuolikasvatusta olisi tärkeää selvittää myös heidän näkökulmastaan.

Lähteet

- Ahonen, S. (1994). Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 113—160.
- Bigler, R. S. (1995). The Role of Classification Skill in Moderating Environmental Influences on Children's Gender Stereotyping: A Study of the Functional Use of Gender in the Classroom. *Child Development*, 66(4), 1072–1087. <https://doi.org/10.2307/1131799>
- Blomqvist, L., Grönroos, M., Korpela, M., Torvinen, S. & Alanko, K. (2020). Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus -opas. Mitä jokaisen psykologin tulisi tietää asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta. Psykologialiitto. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolenmoninaisuuden (SSM) työryhmä.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77–101.
- Butler, J. (2011). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*. 3-27. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203828274>
- Eskelinen, M. & Itäkare, S. (2020). ”Pidetään huolta ettei erotella tyttöjen ja poikien juttuja”. Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja sukupuolisensitiivisyyttä rakentavat diskurssit paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research*, Volume 9, Issue 2. 197-229.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Forde, C. (2014). Is 'gender-sensitive education' a useful concept for educational policy? *Cultural Studies in Science Education*, 9(2), 369-376. (doi: [10.1007/s11422-012-9432-0](https://doi.org/10.1007/s11422-012-9432-0))
- Gordon, T. & Lahelma, E. (1999). Rajankäyntiä. Sukupuoli opetussuunnitelmassa ja kou- lun käytännöissä. Teoksessa: Arnesen, A. (toim.) *Eroja ja yhtäläisyyksiä: Sukupuoli*

- pedagogisessa ajattelussa ja käytännössä. Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen julkaisu 17. Helsinki: Yliopistopaino. 91–106.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita. Tekijät ja kirjayhtymä Oy. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, O. (2016). Sukupuoli ja tunnustuksen politiikka. Sukupuoli Ja Filosofia (Eds: Kristina Rolin, Olli-Pekka Moisio, Martina Reuter & Miira Tuominen).
- Houston, B. (1985). Gender Freedom and the Subtleties of Sexist Education. *Educational Theory* 35 (4), 359–369.
- Huotari, K., Törmä, S. & Tuokkola, K. (2011). Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erityistarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisu, 11/2011.
- Huuska, M. & Karvinen, M. (2012). Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa *Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille*. Toim. Ylitapio-Mäntylä, O.. PS-kustannus. 31–53.
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. (2015). Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus.
- Kalliokoski, H. (2018). Sukupuolisensitiivinen kasvatus ja leikin mahdollisuudet. Teoksessa Kangas, J. & Fonsen, E. (toim.) (2018) *Leikin ammattilaiset. Leikki ilmiönä ja varhaiskasvatuksen toimintamuotona*. Opettajankoulutuslaitoksen muut julkaisut, Helsingin yliopisto. 21–34.
- Kannas, L. & Heinonen, T. (1993). Ihanan tukala seksuaalisuus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, ehkäisevän sosiaali- ja terveystieteiden osasto.

- Kettunen, L. (2010). Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 380.
- Kontula, O. (1997). Yläasteen sukupuolikasvatus lukuvuonna 1995–1996. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kreitz-Sandberg, S. & Lahelma, E. (2021). Global Demands – Local Practices: Working towards Inclusion of Gender Equality in Teacher Education in Finland and Sweden. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 5(1), 50–68. <https://doi.org/10.7577/njcie.4052>
- Kuusi, H., Jakku-Sihvonen R. & Koramo, M. (2009). Koulutus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Tasa-arvoselonteon taustaselvitys. *Selvityksiä 2009:52*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lahelma, E. (2000). Lack of male teachers: a problem for students or teachers? *Pedagogy, Culture & Society*, 8:2. 173-186. DOI: 10.1080/14681360000200093
- Lahelma, E. (2006). Gender perspective: a challenge for schools and teacher education. In *Research-based teacher education in Finland - reflections by Finnish teacher educators*. (Kasvatusalan tutkimuksia; No. 25). Finnish Educational Research Association. 203-213.
- Lahelma, E., & Öhrn, E. (2003). 'Strong nordic women' in the making? gender policies and classroom practices. In D. B. T. G. . E. L. (Ed.), *Democratic education*. Tufnell Press. 39-51.
- Lehtonen, J. (2003). Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa: näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lehtonen, J. (2023). Rainbow Paradise? Sexualities and Gender Diversity in Finnish Schools. In: Thrupp, M., Seppänen, P., Kauko, J., Kosunen, S. (eds) *Finland's Famous*

Education System. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5_17

Luotonen, E. (2017). Tulevien luokanopettajien valmiudet toimia sukupuoli- ja tasa-arvotietoisina kasvattajina ja opettajina. Turun yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvää sanastoa. <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/nuori-tulee-ulos-kaapista/seksuaali-ja-sukupuolivahemmistoihin-liittyvaa-sanastoa/>

Martin, J. R. (1981). The ideal of the educated person. *Educational Theory* 31, 97–109.

Mustosmäki, A. (2019). Miksi meidän kaikkien pitäisi olla feministisiä pedagogeja. *Kasvatus & Aika (Verkkolehti)*, 13(4).

Nokela, H. (2018). Sukupuoli ja perusopetuksen opetussuunnitelman 2014 tasa-arvotavoitteiden toteutuminen koulun toimintakäytännöissä opettajien kokemana. Oulun yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Ofori, S. (2013). Making Room for Gender Sensitivity in Pre-Service Teacher Education. *European Researcher* Vol. (61) No. 10–2.

Paechter, C. F. (2007). *Being boys, being girls learning masculinities and femininities*. Maidenhead: Open University Press.

POPS = Perusopetuksen opetussuunnitelmat perusteet. (2014). Opetushallitus.

Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.

Rands, K. E. (2009). Considering transgender people in education: A gender- complex approach. *Journal of Teacher Education*, 60, 419–431.

- Rokka, P. (2011). Peruskoulun ja perusopetuksen vuosien 1985, 1994 ja 2004 opetussuunnitelmien perusteet poliittisen opetussuunnitelman teksteinä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Schaffer, H. R. (2006). Key Concepts in Development Psychology. Sage: London.
- Seta. Tasa-arvolaki. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/tasa-arvolaki/>
- Seta. (2023). Sateenkaarisanastoa. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Solbes-Canales I., Valverde-Montesino, S. & Herranz-Hernández P. (2020). Socialization of Gender Stereotypes Related to Attributes and Professions Among Young Spanish School-Aged Children. *Front. Psychol.* 11:609. doi: 10.3389/fpsyg.2020.00609
- Stryker, S. (2008). Transgender history. Berkeley, CA: Seal Press. https://search.alexanderstreet.com/view/work/bibliographic_entity%7Cbibliographic_details%7C2033373
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Alaikäisten tutkimukset ja hoito. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-korjaus/alaikaisten-tutkimukset-ja-hoito/>
- Syrjälä, L. (1994). Toimintatutkimus ja opettajan ammatillinen kasvu. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 25–55.
- Syrjäläinen, E. (1994). Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 67—112.
- Tasa-arvo-valtuutettu. Tasa-arvotyö kouluissa ja oppilaitoksissa. <https://tasa-arvo.fi/tasa-arvotyö-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Tasa-arvo sanastoa.

<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Tuokko, I. (2020). Opettajien käsitykset sukupuolitietoisesta opetuksesta ja sukupuolen moninaisuudesta perusopetuksen vuosiluokilla 1–6. Jyväskylän yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusyhtiö Tammi.

Tyttöjen talo. Sukupuolisensitiivisyys. <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/sukupuolisensitiivisyys>

Törölä, S. (2019). Koulutus sukupuolisensitiivisen varhaiskasvatuksen tukena. Helsingin yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Väyrynen, K., & ammattikorkeakoulu, L. (2016). Tasa-arvoinen varhaiskasvatus ja sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - Kasvattajien näkökulma. Lapin ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

Wells, K., Roberts, G. & Allan, C. (2012). Supporting transgender and transsexual students in K-12 schools: A guide for educators. Ottawa, ON: Canadian Teachers' Federation.

Yhdenvertaisuuslaki 1192/2022. Annettu Helsingissä 20.12.2022.

Yhdenvertaisuus. Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>.

Ylitapiola-Mäntylä, O. (2012a). Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka. Teoksessa Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Toim. Ylitapiola-Mäntylä, O. 2012. PS-kustannus 177–188.

Ylitapiola-Mäntylä, O. (2012b). Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Toim. Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. PS-kustannus 15–29.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukutsu

Hei, arvon opettaja!

Olen tekemässä pro gradu -tutkielmaani Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekuntaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opettajien käsityksiä liittyen sukupuolisensitiiviseen opetukseen ja kasvatukseen sekä sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen opetuksessa.

Etsin tutkimushaastatteluihin noin kuutta ala- tai yläkoulun opettajaa. Haastattelut toteutetaan Zoomissa ja haastattelun pituus on noin 40–60 minuuttia. Tutkimuksen raportissa osallistujat pysyvät anonyymeinä. Osallistuminen haastatteluun on luottamuksellista ja siihen on laadittu tietoturvaseloste.

Tämä aihe on erittäin tärkeä lasten kasvun ja opetuksen kehittämisen takia, joten olisin kiitollinen osallistumisestasi. Haluaisin saada mahdollisimman rehellisiä vastauksia sekä laajan skaalan erilaisia mielipiteitä aiheesta.

Jos kiinnostuit osallistumaan tutkimukseeni, niin lähetä 1.3.2022 mennessä sähköpostiini vastaus osallistumisesta. Haastattelu toteutetaan sinulle sopivana ajankohtana.

Ystävällisin terveisin,

Rosa Puusaari

Liite 2. Saatekirje

Hei, Arvon opettaja!

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opettajien käsityksiä liittyen sukupuolisensitiiviseen opetukseen ja kasvatukseen sekä sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen opetuksessa.

Tutkimuksessa tarkastellaan aihetta ala- ja yläasteen opettajien näkökulmasta.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina. Aineistoja käsittelee ainoastaan pro gradu -tutkija Rosa Puusaari ja pro gradun -ohjaaja Anssi Roiha. Tutkimuksen raportissa osallistujat pysyvät anonyymeinä.

Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Haastattelut toteutetaan Zoomissa ja haastattelun pituus on noin 40-60 minuuttia. Haastattelut nauhoitetaan, mutta ainoastaan ääniraita tallennetaan ja tuhoetaan viimeistään 1.6.2023.

Kiitos, että olet osallistumassa pro gradu -tutkimukseeni. Tästä sähköpostista voit löytää linkin Webropoliin, jossa voit täyttää esitietolomakkeen ja antaa suostumuksesi haastattelututkimukseen. Pääset myös näkemään tietoturvaselosteen Webropolista. Tässä linkki: <https://link.webropolsurveys.com/S/1636FB7716962E48>

Alle olen listannut päivämääriä ja aikoja haastatteluille. Voit valita tästä itsellesi sopivan päivän ja ajan. Vastaa tähän sähköpostiin ja ilmoita sopiva haastattelu-aika tai mahdollisesti kerro, jos mikään ajoista ei sovi sinulle. Tästä alta voit tutustua etukäteen haastattelun kysymyksiin. Huomioi, että osan kysymyksistä kuulet vasta haastattelussa.

Sukupuolisensitiivinen kasvatus

Oletko kuullut käsitteestä sukupuolisensitiivinen kasvatus?

Toteutatko sukupuolisensitiivistä kasvatusta opetuksessasi?

Koetko, että lapsen sukupuolella on merkitystä?

Koetko sukupuoliroolien tai stereotyyppien vaikuttavan oppilaisiisi?

Oletko tarkastellut koulua tai omaa opetusta sukupuolistereotyyppien tai roolien kannalta?

Oletko huomannut niiden olemassaoloa koulussa tai opetuksessasi?

Sukupuolen moninaisuus

Mitä sukupuolen moninaisuus mielestäsi tarkoittaa?

Koetko, että tarvitset enemmän koulutusta sukupuolen moninaisuuteen liittyvissä asioissa?

Sukupuolivähemmistöt

Oletko toiminut luokassa, jossa on muun sukupuolisia tai muita sukupuolivähemmistön edustajia?

Miten koulun tiloissa on huomioitu muun sukupuolisuus tai muut sukupuolivähemmistöihin kuuluvat?

Ystävällisin terveisin,

Rosa Puusaari

Liite 3. Taustatietolomake

Pro gradu -taustatiedot

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hyvä osallistuja,

Tämän lomakkeen tarkoituksena on kerätä sinun taustatietosi ennen haastattelua. Lomakkeen lopussa voit antaa suostumuksen haastattelututkimukseen. Haastattelua varten on tehty tietoturvaseloste ja [täältä pääset tarkastelemaan sitä](#).

Sukupuoli

Nainen

Mies

Jokin muu

En halua kertoa

Minkä ikäinen olet? *

Kauan olet toiminut opettajana? *

Sukupuoli

Ala-aste

Yläaste

Jokin muu

Missä tai mitä luokkia opetat?

Mitä luokkaa opetat pääsääntöisesti?

1 lk.

2 lk.

3 lk.

4 lk.

5 lk.

6 lk.

Mitä luokkia opetat pääsääntöisesti?

Mitä kouluaineita opetat?

Oletko saanut koulutusta liittyen sukupuolittietoiseen opetukseen?

Kyllä

En

En tiedä

Suostun haastatteluun. Suostun siihen, että vastauksiani käytetään pro gradu -tutkielmassa.

Kyllä

Ei

Liite 4. Tietoturvaseloste

1. Rekisterin nimi	Opettajien käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta
2. Rekisterinpitäjä	Rosa Puusaari, puhelinnumero, sähköposti, Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos, Assistentinkatu 5, 20500 Turku
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Rosa Puusaari, puhelinnumero, sähköposti.
4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa kysytään opettajien käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen. Haastatteluissa kerätään tietoa opettajien näkemyksistä sukupuolikasvatuksessa, sukupuolten moninaisuudesta puhumisessa sekä perusopetussuunnitelman perusteiden arvopohjasta.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
5. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: Sukupuoli, ikä, kouluaste, luokka sekä aineet, joita opetetaan.
6. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
7. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
8. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja nauhoitteet tuhotaan 1.6.2023 mennessä. Ainoastaan ääniraita tallennetaan ja kuvatieosto poistetaan. Samalla tutkimusaineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tietoja säilytetään enintään 1.6.2023 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvaseloste.

9. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.</p> <p>Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>
---------------------------	--

Liite 5. Haastattelurunko

Lähtökohtaisesti opetuksen tulisi olla sukupuolitietoista, mutta tässä tutkimuksessa selvitetään opettajan käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Olen käyttänyt haastattelussa apunani opetushallituksen opasta: Tasa-arvotyö on taitolaji sekä myös muita lähteitä. Seuraavaksi selitän, millaista on sukupuolitietoinen opetus sen perusteella.

Sukupuolitietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolitietoisessa opetuksessa opettaja tiedostaa käsityksensä sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolitietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolitietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolitietoisuus on osa hyvän opettajan ammattitaitoa.

Sukupuolisensitiivinen kasvatusta

Oletko kuullut käsitteestä sukupuolisensitiivinen kasvatusta?

Sukupuolisensitiivisyydessä sukupuoli huomioidaan, mutta vain silloin, kun sillä on merkitystä (Martin 1981).

Sukupuolisensitiivisyys ei ole vain sukupuolitietoisuutta. Tietoisuuden lisäksi se on rohkeaa ja aktiivista toimintaa tasa-arvoisen, yhdenvertaisen ja sosiaalisesti oikeudenmukaisen elämän puolesta. (Tyttöjen talo)

Mitä sukupuolisensitiivinen kasvatusta tarkoittaa käytännössä mielestäsi?

Koetko, että sukupuolisensitiivisyys edistää tasa-arvoa? Miten?

Toteutatko sukupuolisensitiivistä kasvatusta opetuksessasi?

Jos kyllä, niin miksi? / Jos et, niin miten huomioit sukupuolen kasvatuksessa?

Koetko, että sukupuolisensitiivisyys saatetaan sekoittaa sukupuolen neutraaliuteen?

Sukupuolineutraaliudessa poistetaan kokonaan sukupuoli ja silloin sukupuolilokerointi ei aiheuta epätasa-arvoa. (Forde 2014)

Koetko, että lapsen sukupuolella on merkitystä?

Jos et niin, miksi?/ Jos kyllä, niin millaisissa tilanteissa?

Millaisissa tilanteissa ei ole tarpeellista huomioida sukupuolta?

Koetko sukupuoliroolien tai stereotyyppien vaikuttavan oppilaisiisi? Miten?

Koetko, että se on haitallista?

Sukupuolistereotyyppit ylläpitävät olettamusta siitä, että on olemassa vain tietyntylaisia tapoja olla tyttö tai nainen ja tietyntylaisia tapoja olla poika tai mies. (Jääskeläinen ym. 2015)

Oletko tarkastellut koulua tai omaa opetusta sukupuolistereotyyppien tai roolien kannalta?

Oletko huomannut niiden olemassaoloa koulussa tai opetuksessasi?

Ohjaatko oppilaita huomaamaan omat vahvuutensa ilman sukupuolistereotypioita tai rooleja? Miten? Nyt kun tiedät enemmän sukupuolisensitiivisyydestä, koetko sen olevan toimiva tapa opetuksessa ja kasvatuksessa?

(Jos haastateltava ei toteuta sukupuolikasvatusta mitenkään, niin miksi?)

Sukupuolen moninaisuus

Mitä sukupuolen moninaisuus mielestäsi tarkoittaa?

Keho ei ole ainut sukupuoli-identiteettiä selittävä tekijä vaan siihen liittyy myös kokemus kuulumisesta ryhmään eli sen sosiaalinen puoli. (Schaffer 2006)

Miten välität oppilaille tietoa sukupuolen moninaisuudesta?

Millaiseksi koet keskustelut sukupuolen moninaisuudesta oppilaiden kanssa?

Millaisia toimintamalleja sinulla on sukupuolen moninaisuuden kasvattamiseen?

Koetko, että tarvitset enemmän koulutusta sukupuolen moninaisuuteen liittyvissä asioissa?

(Jos opettaja vastustaa sukupuolen moninaisuutta niin, miksi koet, että tyttöjen ja poikien erottelu on hyväksi lapselle?).

Sukupuolivähemmistöt

Oletko toiminut luokassa, jossa on muun sukupuolisia tai muita sukupuolivähemmistön edustajia?

Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan transihmisiä ja intersukupuolisia. Transihmisiä voivat olla sukupuolettomat, transsukupuoliset, transvestiitit ja muunsukupuoliset. (Seta 2023)

Miten olet saanut tietää tästä? / Oletko ikinä ajatellut, että luokassa saattaisi olla sukupuolivähemmistön edustajia?

Jos kyllä niin, oletko muuttanut opetusta tai kasvatusta heille sopiviksi? Miten?

Miten koulun tiloissa on huomioitu muun sukupuolisuus tai muut sukupuolivähemmistöihin kuuluvat?

Liikuntatilojen pukuhuoneet? Vessat?

POPS arvopohja sukupuoleen liittyen

Muistatko miten POPS ajattelee sukupuoleen liittyvissä asioissa?

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että jokainen oppilas on ainutlaatuinen omana itsenään. Perusteet velvoittavat antamaan tietoa sukupuolen moninaisuudesta. Jokaiseen oppilaaseen tulee suhtautua yksilönä. Tämä edellyttää kunkin oppilaan erityispiirteiden ymmärtämistä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) käytetty käsite ”sukupuolen moninaisuus” pitää sisällään kaikki sukupuolet ja sukupuoli-identiteetit ja sukupuolen ilmentämisen muodot. Jokaisen ihmisen ja koulussa jokaisen oppilaan ja lapsen sukupuolikokemus on omanlaisensa.

Oletko itse samaa mieltä näistä asioista?

Koetko, että POPS voisi enemmän ohjata sukupuolitietoiseen opetukseen?